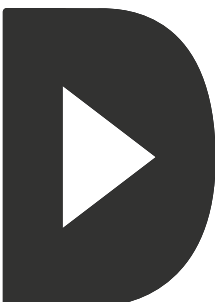

Masclisme sense cura

El sistema sociosanitari reproduceix violències masclistes des de la investigació de les malalties fins al tractament, passant pel diagnòstic o l'atenció

pàg. 4-11

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Maties Lorente i Eloi Latorre
Miralls
Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Tere Albero | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Irene Selvaggi i Adrián Crespo | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat
Coordinació web
David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Coordinació de fotografia
Victor Serri | fotografia@directa.cat
Coordinació d'art
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Comunicació
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Difusió
Anna Celma | xarxes@directa.cat
Publicitat i distribució
Miriam Blázquez | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaios Koop.

MITJANS COL-LABORADORS:
El Setembre, La Rella, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: VICTOR SERRI I PAU FABREGAT

SUMARI

A FONS

4-11

Sanitat amb diagnòstic masclista
El biaix de gènere en la investigació científica afecta l'assistència sanitària o el reconeixement legal de les malalties laborals, on es reproduïxen violències masclistes que invisibilitzen les patologies que afecten més les dones i les causes que les generen. Per Carla Benito, Maties Lorente i Judit Esposa. Imatges de Victor Serri i Pau Fabregat.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Mikki Kendall
Gemma Martínez conversa amb aquesta assagista i crítica cultural de Chicago, autora del llibre *Feminismo de barrio*, on critica el feminisme predominant que, segons la seva tesi, tendeix a ignorar aspectes com l'ètnia o la classe social. Fotografies de Jaume Ferrando.

IMPRESSIONS

16-18

Amor i política segons bell hooks
El filòsof Alfons C. Salellas analitza aspectes del pensament d'aquesta assagista. Il·lustració d'Elias Taño.

Punts liles, un gol al feminisme
Per Patri G. Vallejo, d'Endavant OSAN. Il·lustració d'Andrea Maresh.

CRUÏLLA

19-21

Nous aires a les escoles
Iniciatives com la campanya Revolta Escolar i els serveis de bicibús plantegen una reformulació del transport escolar que faciliti uns entorns als centres menys contaminats i segurs per als infants. Per Guillem Martí amb fotos de Miquel Muñoz.

RODA EL MÓN

22-26

Feminicidis d'activistes kurdes
Gemma Parera repassa les dones assassinades per la seva militància en els darrers deu anys.

Confluència de protestes a Itàlia
Per Alessandro Stoppoloni.

El retorn de Lula, una mirada indígena
L'anàlisi de Narubia Werreira, activista ambiental del poble Iny, a Tocantins.

EXPRESSIONS

27-31

Flamenc o l'anhel de la comunitat
Aquesta cultura d'arrel s'erigeix en reclam comunitari en la societat postmoderna. Per Mariona Longarón. Fotos: Victor Serri.

El senyor de les caques
Un relat de Mònica Ortega Vives il·lustrat per Milan Cail.

Prehistòria amb nom de dona
Una ressenya d'Ivan Gordillo.

INDIRECTA

32

Entrevista a Chorche Paniello
A la contraportada, Àlex Romaguera entrevista aquest activista de Montsó (el Cinca Mitjà) amb una llarga trajectòria en defensa de la identitat i llengua pròpies de l'Alt Aragó i del poble sahrauí. Fotografia de Hannah Cahuépe.

Pikara i Directa, juntes millor

#RegalaPikaraDirecta

Redacció Directa

Caure, fer-se mal i no saber què fer. Anar a l'hospital i confiar en aquella persona que sap detectar on t'has lesionat i què cal fer perquè et milloris. Que es rebenti una canonada i comenci a brollar aigua dins de casa. Trucar a la persona de confiança i sentir que el caos inicial es va arreglant amb cada maniobra seva. Que algú amb mans de seda t'arregli una peça de roba estimada. Que et cuidi la persona que més t'ha cuidat, que et reparin l'ordinador on tens arxius dels quals no vas fer una còpia o tenir la seguretat que cada setmana tindràs el pa o les verdures de l'hort a casa.

Ens sostenim en gran manera gràcies a relacions de confiança. Comptem amb la professionalitat, l'experiència o l'estima d'altres per a fer la nostra vida una mica més còmoda. En això, el periodisme no n'és una excepció. Només cal saber perquè apostem.

A la DIRECTA confiem en mitjans independents, que fan periodisme reposat, rigorós, d'anàlisi i que tenen una mirada eminentment crítica. Confiem en l'autogestió, en els valors ètics de la publicitat, en l'organització horitzontal i en la base popular. Confiem en mitjans que desconfien del poder.

Aquest hivern, agafem amb confiança i seguretat el braç de *Pikara Magazine* per impulsar-nos juntes amb una campanya per atraure més subscripcions i poder continuar fent periodisme de confiança. Del 16 de novembre al 31 de gener, donem l'oportunitat de regalar(-vos) una subscripció d'un any natural conjunta a la DIRECTA i a *Pikara*, amb un descompte que serà exclusiu per aquesta campanya. Us podreu subscriure al format paper, al format web o al format solidari de la DIRECTA. I, a més, rebreu un obsequi especial per agrair-vos aquesta confiança. Tot el material gràfic de la campanya ha estat dissenyat per la il·lustradora Helga Ambak.

Creiem que la perspectiva feminista és indispensable en l'exercici de relatar fets, analitzar-ne les causes i mirar d'assenyalar on es troben els nusos, on s'emplacen les referències i continuar mostrant la complexitat i els matisos de tota la trama. Des de fa temps, no tenim por d'explicitar que el periodisme és subjectiu i que això no equival a perdre rigor periodístic.

Per continuar relatant sense por, compteu amb nosaltres.

/ HELGA AMBAK

Receptes masclistes

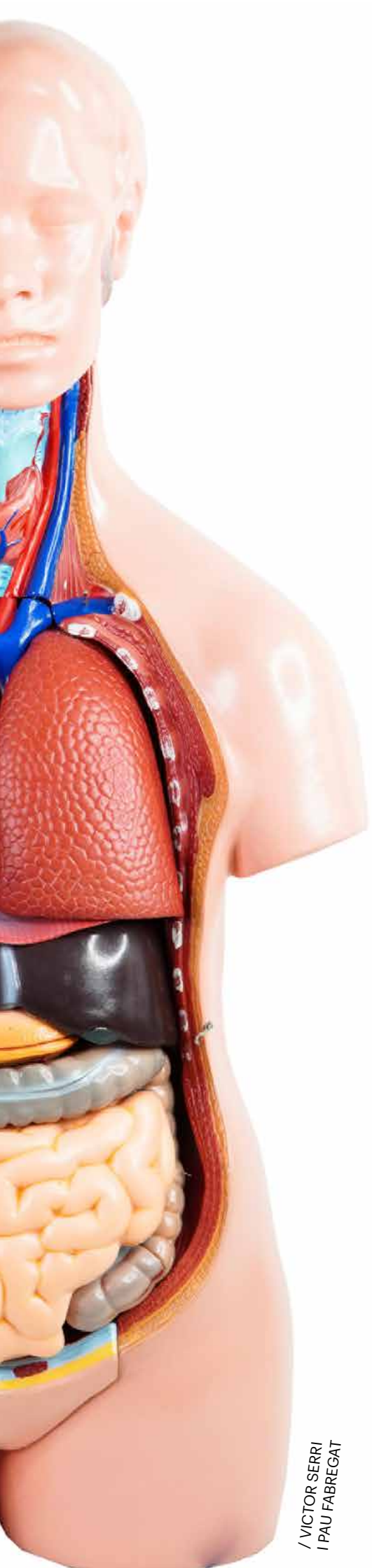
Carla Benito
Maties Lorente
Judit Esposa

Expertes i professionals denuncien que el biaix de gènere en l'àmbit de la recerca científica repercuteix en l'assistència sanitària i el reconeixement legal de les malalties laborals, on es reproduïxen violències del sistema patriarcal

No cal ser a les portes del 25 de novembre per constatar que a les dones les travessen molts tipus de violències. El patriarcat forma part del nostre entorn social i impregna les seves dimensions. En l'àmbit científic i, per tant, en el sistema sanitari, també hi és aquest patriarcat, que genera un biaix i diverses repercussions en l'atenció i el tractament de la salut de les persones.

Carme Valls, metge especialitzada en endocrinologia i en medicina amb perspectiva de gènere, fa anys que investiga i evidencia les diferències de gènere en la salut i en els serveis sanitaris. Aquesta doctora apunta que, des dels orígens de la ciència occidental, va existir la presumpció que per mitjà de l'estudi de l'home ja s'estudiava la dona i, per tant, no hi havia una inquietud científica per incloure la investigació de cossos femenins en els treballs de recerca. Des d'aquesta creença, la ciència occidental va néixer androcèntrica

al sistema sanitari

i per molt que el temps hagi anat assenyalant el contrari, Valls assegura que els canvis són lents. “En medicina, si no hi ha recerca, no hi ha bona docència i no es pot ensenyar res”, destaca la doctora, qui subratlla que encara avui dia les rates que s’usen en experimentació solen ser mascles i els teixits que s’estudien són de procedència masculina. Valls afegeix que “si a la dona no se l’estudia com un ésser diferent, que té un fetsge diferent, que metabolitza diferent les hormones, els antibiòtics, els fàrmacs... Tampoc s’estudien les diferències” i, per tant, als ulls de professionals de les ciències de la salut, “les dones són invisibles”.

El cas més flagrant de manca d’investigació específica és el de les malalties cardiovasculars. Com recull Valls en el seu llibre *Mujeres invisibles para la medicina* (que el 2020 va reeditar Capitán Swing), a partir de 1980 van publicar-se treballs elaborats gràcies a l’observació de milers de persones a diferents parts del món sobre infarts i prevenció de problemes cardiovasculars. Tots els cossos obser-

vats eren d’homes perquè, com Valls explica, “els investigadors pressuposaven que les dones no tenien infarts”. L’any 1991, a Massachusetts, després que morissin moltes dones que havien tingut les vies coronàries obstruïdes, es va dur a terme un estudi sobre els procediments de control quan s’arribava a aquests hospitals. Es va demostrar que les dones hospitalitzades rebien menys procediments diagnòstics i terapèutics que els homes.

L’any 1998 es va estudiar el mateix a Catalunya i es va comprovar, a més, que el 68 % de les dones que havien passat per unitats coronàries va morir durant els sis mesos posteriors a l’infart. Pel que fa als homes en les mateixes circumstàncies, el percentatge de mortalitat fou del 33 %. Aquí va començar la consciència de mala praxi. “Pressuposaven, creien, pensaven... Quina manera de fer ciència és aquesta? Actualment, sabem que la mortalitat cardiovascular és la primera causa de mort de les dones a tot el món, amb un 35 %”, rebla Valls. Assenyala que les diferències de gènere han »

» de ser ben estudiades, ben apreses i, per tant, ben enteses per professionals que després hauran d'atendre persones amb símptomes diferents dels d'un cos de sexe masculí.

Mirada estereotipada

En la mateixa línia, Blanca de Gispert, metge de capçalera i membre del Fòrum Català d'Atenció Primària (FoCAP) apunta que "el sistema sanitari no deixa de ser un reflex de la societat que ja de per si té una visió molt biomèdica i androcèntrica". Així, defensa que el coneixement mèdic i sanitari s'ha construït prenent l'home cis com a referent i tendint a invisibilitzar i a ignorar les diferències i desigualtats que hi ha entre homes i dones. Segons De Gispert, el sistema sanitari fa "un abordatge simplista i biologicista", i apunta que aquesta forma d'operar atribueix els mateixos rols i estereotips a la gent que atén, i moltes vegades això fa que s'ignorin i s'invisibilitzin les necessitats específiques que pot tenir una persona. De Gispert creu que, com que no es té en compte que moltes d'aquestes necessitats reflecteixen problemàtiques socials i estructurals -els determinants socials de la salut, com la pobresa, les condicions de vida i de treball, l'habitatge o l'alimentació-, "s'aprofundeix

"Quan diem 'això és psicològic' tendim a sobrediagnosticar i sobremedicalitzar els malestars",
apunta la metge de capçalera
Blanca de Gispert

i es reforça l'opressió cap a les dones". Aquest biaix es reforça amb els estereotips i rols assumits que tenen les dones dins de la societat i més encara, com assenyalava Sandra Gonfaus, periodista especialitzada en gènere i grassofòbia, si són persones amb cossos no normatius.

A banda del fet que el sistema sanitari històricament hagi tingut una orientació biomèdica androcèntrica pel que fa al coneixement, aquesta violència -apunta Blanca de Gispert- s'amplia en el moment en què les professionals les apliquen a les persones i amb la forma que aborden la salut i la malaltia. "S'actua més sobre els cossos que sobre les persones i més sobre l'individu que sobre les estructures que generen desigualtat", denuncia aquesta doctora. També suggereix altres aspectes a treballar a la consulta, des de revisar la forma com es pregunta, amb quina mirada i amb quin objectiu, per saber fer un bon ús dels diagnòstics tenint en compte també mesures no farmacològiques. Si la persona té una corporalitat gran, Gonfaus explica que, possiblement, se li acabarà proposant la pèrdua de pes com a solució a qualsevol patologia o malestar que presenti. "La grassofòbia mèdica té moltes conseqüències, com ara el diagnòstic erroni, per la mirada centrada en

el pes, o tardà, perquè les usuàries deixen d'anar a la consulta", descriu.

Patologitzar la salut mental

En termes generals, tot i l'infradiagnòstic en molts àmbits, les professionals de la salut consideren que el sistema sanitari medicalitza més enllà del necessari: "Mentre diem 'això és psicològic' o 'això és emocional', tendim a sobrediagnosticar, a sobretractar i medicalitzar els malestars", apunta De Gispert. En aquest sentit, Carme Valls afegeix que, quan les dones expressen malestar, dolor o cansament, "és més fàcil atribuir-ho als nervis i receptar un sedant o un antidepressiu que preguntar quan va començar a sentir-se així, amb relació a què, com té la menstruació i si és molt abundant o com va de ferro... Hi ha moltes coses per preguntar a una dona abans de dir-li que està ansiosa o depressiva, però moltes vegades, com que se'ls hi ha repetit tant, són elles mateixes les que expressen i accepten aquest diagnòstic".

Un exemple que posa sovint per descriure aquest

fenomen és el cas de les afectades de fibromiàlgia, una patologia de predomini marcadament femení. El dolor que pateixen és difícil de diagnosticar i quantificar i sovint denuncien que no se les escolta, que no se les creu i que el dolor s'atribueix a problemes psicològics i psiquiàtrics. Si bé això es pot atribuir a la falta de formació, també cal assenyalar el desbordament de l'atenció primària que fa anys que es denuncia des del FoCAP. La manca de professionals, el fet de no disposar d'equips de treball amb professionals de la psicologia i especialistes als centres i la sobrecàrrega de visites fa que, com detalla Valls, s'ofereixi una "assistència de recepta".

Valls i De Gispert assenyalen que l'ansietat i la depressió no són fenòmens només de naturalesa biològica. També tenen causes socials. Així, en el moment en què moltes malalties desenvolupades en espais laborals no són reconegudes, cal que des de l'atenció primària s'ajudi a detectar-les per no participar de les violències del sistema. De Gispert emfatitza que hi ha una sèrie de malalties més prevalents en dones per les feines que duen a terme, però també per tot el que té a veure amb la condició de ser dona mentre es fan aquelles feines. "Les dones estan molt més abocades als treballs re-

del dret laboral, posar un plus per responsabilitat, per estrès mental o per càrrega a una persona que treballa en una llar d'infants, per exemple", explica la lletrada. "Que no existeixi aquest valor social fa que després no hi hagi una prevenció de riscos laborals amb perspectiva de gènere. I si això no està escrit enlloc, ni les persones, ni els operadors jurídics, ni els metges ho tindran en compte", denuncia Rodríguez.

Sílvia Vázquez, advocada especialitzada en salut i treball de la cooperativa Col·lectiu Ronda, assenyalava que les malalties professionals reconegudes presenten un quadre altament masculinitzat: estan molt més reconegudes les pròpies de pintors o lampistes, per exemple, que són professions molt masculinitzades, que les de les perruqueres. "Parlem d'un barem que té més de vint anys. El mercat laboral ha evolucionat molt i la integració de la dona ja és quasi total, però el legislador no ha tingut en compte aquesta situació amb el tema de les malalties professionals: s'ha obviat perquè no s'ha fet una reestructuració de malalties noves pensant en treballs que habitualment fan dones", detalla Vázquez. En aquest sentit, Rodríguez apunta que la prevenció de riscos laborals i, en general, la legislació laboral, estan pensades per feines molt productives. No és que les feines més feminitzades no siguin productives, però el que creu que ocorre és que acostumen a ser treballs que, pel valor social que se'ls assigna o perquè han irromput tard en el mercat de treball, no es legislen igual: "Les feines que fan les dones històricament s'han fet de manera subalterna, de forma no només gratuïta, sinó en una economia completament submergida. Com que han arribat tard al mercat de treball no estan sistematitzades de la mateixa manera".

Un altre element que afegeix l'advocada d'Arrels és que les mútues se solen desentendre de cobrir patologies que no són accidents laborals, però sí que són generades per l'activitat laboral. O potser reconeixen la malaltia, però no com a incapacitant: "Socialment, les malalties associades a les dones són menys palpables i això també va lligat a la investigació. La ciència té gènere i, si la ciència no investiga les malalties, no es poden reconèixer en la legislació laboral", apunta Rodríguez.

El llarg camí cap al reconeixement legal

Quan les patologies de les dones no es reconeixen, es veuen obligades a batallar per aquest reconeixement als tribunals i això comporta com a mínim dos anys d'espera fins a obtenir resultats, a banda dels costos econòmics relacionats. Tot i que s'han reconegut alguns casos, sobretot referents a netejadores i cambreres de pis amb problemes osteoarticulars, moltes vegades les mateixes dones demanen que l'administració de justícia tracti el cas com a malaltia comuna, sabent que se'ls atorgarà una pensió de quantia inferior, només per evitar el desgast. "Anar per la via laboral és un obstacle doble, perquè has de demostrar que és exclusivament la feina la que t'ha causat allò", diu Vázquez.

Per molt que canviïn algunes coses, per aquesta advocada, la clau és legislar sobre malalties, professionals i en general, que poden ser incapacitants, com l'endometriosis, una patologia que s'origina en l'úter. Aquí, Vázquez assenyalava primer el periple pel qual ha de passar una treballadora perquè la diagnostiquin. Se sol trigar entre set i deu anys a diagnosticar endometriosis o malalties vinculades a l'aparell reproductor femení. Després, cal que el jutge abordi el cas i, "normalment, quan arriben al tribunal, moltes d'aquestes dones han passat per intervencions i tractaments i el seu dolor és insuportable". ●

Per l'advocada Laura Rodríguez "no hi ha prevenció de riscos laborals amb perspectiva de gènere" a causa del poc valor social del treball feminitzat

productius, amb el que això implica quant a riscos per a la salut i, a més, en l'àmbit laboral, assumeixen feines més precàries i amb perfils i rols que també hi impacten", afegeix. Trobem exemples d'aquesta realitat en la síndrome del túnel carpià, una inflamació del canell que desenvolupen moltes treballadores de la neteja o cambreres de pis, o també l'epicondilitis, un dolor al colze causat per la inflamació dels tendons. El maig de 2020, el Tribunal Suprem espanyol va reconèixer per primera vegada la síndrome del túnel carpià com una malaltia professional.

Drets laborals esbiaixats

La manca de perspectiva de gènere no és casual i menystenir les malalties feminitzades o les malalties laborals de professions feminitzades contribueix a desacreditar les vivències de les dones i a reproduir la divisió sexual del treball. Menystenir els dolors que es deriven de les tasques de la llar i de les cures, siguin remunerades o no, permet continuar sense donar importància a aquestes esferes de la reproducció de la vida. Laura Rodríguez, advocada laboralista especialitzada en gènere, de la cooperativa Arrels Advocats, apunta que aquestes lectures responen al valor social que es dona a les conseqüències del treball feminitzat. "Mai ens hem plantejat, des d'un punt de vista jurídic

Sandra Gonfaus

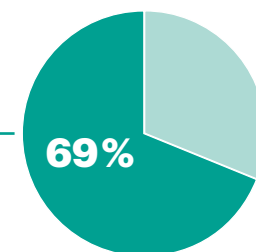
“Surts de la consulta amb una dieta i plorant pels comentaris inculpatoris”

Grassofòbia

Fa referència a totes aquelles pràctiques, discursos i accions que burlen, marginen, estereotipen, prejudgen, rebutgen i impliquen l'obstaculització o vulneració dels drets de les persones per ser grasses

A Europa, el **69% de les persones adultes amb obesitat van patir discriminació de professionals sanitaris**, segons l'OMS

“**S**empre que he anat al ginecòleg l'única resposta que em donen és que m'he d'aprimar”. Gabriela, una dona de 23 anys, qui prefereix no fer públic el seu cognom, té els ovaris poliquístics i hipertiroidisme. Quan amb 15 anys va demanar la píndola contraceptiva a la ginecòloga per poder tenir una menstruació regular, la professional li va dir que “com que tenia sobrepès, el risc de patir trombosi era més elevat”.

La metge va demanar que s'aprimés durant un mes, però, per un trasbals en la medicació que li havien receptat per equilibrar les tiroides, tot i fer una dieta restrictiva, Gabriela es va engreixar set quilos en tres setmanes. La doctora “em va dir que mentia. Ni tan sols va pensar que em passava alguna altra cosa que provocava que m'engreixés tan de pressa”, explica.

Per a Gabriela, però, no era la primera vegada que rebia una resposta

similar des de l'entorn sanitari. Les experiències que ha viscut han fet que avui tendeixi a evitar d'anar a una consulta mèdica, perquè, segons assegura, li suposa una sotragada emocional que pot allargar-se durant dies, a més de sentir-se culpable pel seu pes.

Un dels efectes a curt termini és que ha d'anar a urgències quan té la menstruació perquè les pastilles que li han receptat no solucionen el problema.

Casos de grassofòbia en l'atenció sanitària com el de la Gabriela són habituals. Segons la periodista especialitzada en gènere i en grassofòbia Sandra Gonfaus, “en el si de la comunitat mèdica es presenta aquesta discriminació sota la forma de prejudici quan es creu que les persones amb corporalitats grasses ho som perquè volem o perquè ens falta voluntat per canviar-ho”.

Quan s'acaba la consulta, la recepta per a les persones estigmatitza-

des per aquest motiu sol reduir-se a baixar de pes per millorar, sigui quina sigui la malaltia que les ha dut a la consulta mèdica, fet que deriva en diagnòstics erronis que menys tenen altres factors determinants o d'altres que arriben tard perquè les mateixes pacients eviten anar a les consultes. A més, això també sol repercutir en una baixa autoestima per comentaris i mirades i casos de desordres alimentaris a causa de dietes restrictives o pastilles per baixar de pes.

“Al cap i a la fi, a les persones grasses el que se'ns impedeix és menjar, que és una necessitat humana”, explica Gonfaus. “T'ensenyaran una dieta que li donen a tothom i te n'aniràs, probablement plorant, pels comentaris inculpatoris i amb el motiu de la consulta sense resoldre”.

Alhora, els equipaments sanitaris no estan preparats per a corporalitats no normatives: manquen cadires amples, cadires de rodes adap-

tades, bàscules d'àmplia mesura o màquines que realitzen TAC petites, entre d'altres.

L'afectació s'agreuja quan no s'és un home cis, paradigma que es va prendre com a punt de partida quan l'estadista Adolphe Quételet va inventar l'índex de massa corporal (IMC), que s'utilitza per calcular el pes idoni d'una persona. Un estàndard que, segons Gabriela, “no està pensat per al nostre cos i per això hi ha més possibilitats que no saltres quedem categoritzades dins del sobrepès o l'obesitat”.

Tanmateix, per Gonfaus, “els sanitaris, abans que professionals, són persones que viuen en aquest sistema i, per tant, reproduïen patrons i estereotips” del que en l'imaginari col·lectiu es considera un cos sa. Són discursos, imatges i pressions estètiques que provenen de la construcció social i que fa que, un cop més, “les dones hi sortim perdent”. ●

Carolina Díaz

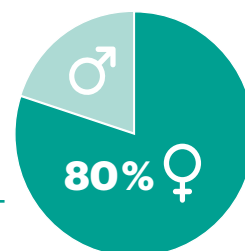
“Anem al metge perquè volem entendre el nostre dolor”

Fibromiàlgia

És una malaltia complexa caracteritzada per dolor múscul-esquelètic crònic generalitzat que provoca també rigidesa matinal, problemes de son, ansietat, depressió o problemes de memòria, entre altres símptomes

A Catalunya hi ha entre 180.000 i 270.000 persones que pateixen fibromiàlgia o síndrome de fatiga crònica, **més del 80% són dones**, segons la Generalitat de Catalunya

“**S**oc una persona de 50 anys en el cos d’una de 90, i això la gent no ho entén”. Carolina Díaz va ser diagnosticada amb fibromiàlgia fa onze anys, quan rondava la quarantena. Aquesta malaltia té origen desconegut, però es caracteritza pel dolor crònic d’intensitat variable en els músculs i articulacions que, juntament amb altres símptomes com fatiga i alteracions de la son, rigidesa articular, ansietat i depressió, afecta especialment la qualitat de vida de les persones que la pateixen. El principal problema, però, rau en el diagnòstic: no existeixen proves com radiografies, escàners o anàlisis que objectivin l’afecció i no hi ha un consens internacional sobre quins haurien de ser els criteris diagnòstics a utilitzar.

A Díaz li van arribar els primers símptomes quatre anys abans del diagnòstic final. El seu metge de capçalera atribuïa el cansament i els dolors a les “astènies prima-

verals, les càrregues familiars, la depressió o l’estrès”. “Fins que un dia se’m va paraitzar mig cos. Vaig haver d’estar un mes ingressada a l’hospital i amb dos mesos més de proves fins que em van diagnosticar la malaltia”. Durant tot aquell temps, va viure una sensació “d’incomprensió total per part del seu entorn”. “La família no entenia el que em passava, ni tan sols el meu marit. El pitjor és que els metges es justificaven, el que em feia sentir pitjor”, recorda Díaz. Això va fer que acabés tancant-se en ella mateixa i va anar reduint la seva activitat fins a gairebé no sortir de casa. “Estava deprimida perquè ningú entenia la meua situació” i per als metges la solució passava per la medicació constant: “Et xuten amb pastilles per controlar el dolor que sents, però com que el dolor té pics, la medicació no funciona”. Un altre problema afegit és, segons Carolina Díaz, el fet que, a partir

del diagnòstic, qualsevol dolor que pateix s’atribueix a la fibromiàlgia i no es tenen en compte altres possibles malalties, el que pot desencadenar problemes col·laterals de salut greus a causa d’un diagnòstic tardà d’aquestes.

“La sensació d’abandonament total”, tal com la descriu Carolina Díaz, va canviar radicalment quan va començar la teràpia grupal multicomponent FIBROWALK de la Unitat d’Expertesa en Síndromes de Sensibilització Central de l’Hospital Universitari Vall d’Hebron (Barcelona) -referent en el tractament de la fibromiàlgia en l’àmbit estatal- que coordina Mayte Serrat. “M’ha donat molta seguretat: ara sé el que em passa i m’he adonat que no seré depenent tota la vida”, descriu. “El bàsic i fonamental és l’educació en neurociència del dolor [un nou enfocament fisioteràpic que intenta explicar l’origen del dolor], i això és el que dona resposta a una demanda que en molts casos es re-

munta trenta anys enrere”, explica Serrat. Aquesta doctora, psicòloga i fisioterapeuta detalla com per mitjà d’aquesta explicació es busca “crear contextos de seguretat en el cervell de les persones que pateixen la malaltia perquè així aconseguim que baixi la simptomatologia. Si tots els professionals féssim servir aquest llenguatge, guanyaríem molt, sobretot en prevenció”.

“Tradicionalment, i per error, s’ha considerat la fibromiàlgia com una malaltia de dones histèriques i neuròtiques, i encara avui es veu d’aquesta manera en molts casos”, afegeix l’especialista de l’hospital barceloní, qui opina que “les afectades fa molts anys que estan maltractades pel sistema sanitari i per la societat”. “Som persones que volem gaudir la vida i per això estem aquí. Volem que ens escoltin i anem al metge perquè volem entendre el nostre dolor”, conclou Carolina Díaz. ●

Carmen Álvarez

“La mútua defugia la responsabilitat i atribuïa la malaltia a causes comunes”

Síndrome del túnel carpià

La STC es manifesta per la compressió del nervi medià a l'altura del canell. Provoca formigueig, entumiment, debilitat i dolor a la mà. Una de cada cinc diagnosticades amb malalties professionals són dones amb STC

Afecta el 3% de la població activa a l'Estat espanyol.

Set de cada deu persones que pateixen la síndrome són dones

“**N**o em sembla normal que després d'estar treballant vint anys al mateix lloc, fent-ho a tota velocitat, la majoria de dies al límit, l'empresa no es responsabilitzi de la meua afecció i la mútua intenti escapolar-se i faci veure que es tracta d'una malaltia comuna”. Carmen Álvarez és una dona de 58 anys, originària de Galícia, que des del 2001 ha treballat com a cambrera de pis a l'Hotel Juan Carlos I de Barcelona. Va ser treballant que va començar a notar problemes derivats de la síndrome del túnel carpià, afecció que li van diagnosticar l'any 2017. “Vaig començar a notar un formigueig al dit petit de la mà, que s'anava estenent fins que tota la mà em quedava sense sensibilitat i m'arribaven a caure les coses”. Es tracta d'una afectació neurològica produïda per l'atrapament del nervi mitjà en el túnel carpià, una estructura òssia del canell. L'origen es troba en el desenvolupament de

tasques que requereixen moviments repetitius o mantinguts d'hiperextensió i hiperflexió del canell o de pressió de la mà, molt habituals en la feina de cambreres de pis o de netejadores. Álvarez va tractar les molèsties amb la seva doctora de capçalera, que la va derivar al traumatòleg, però una companya de feina, que formava part de la secció sindical, li va dir que anés a la mútua. “Allà em van atendre bé, però intentaven defugir la responsabilitat atribuint la malaltia a altres causes: una tendinitis a l'espatlla, desgast en les cervicals... i em van tornar a derivar a la Seguretat Social”, on finalment van operar-li els dos canells, el que li va comportar sengles baixes laborals. “Les empreses s'aprofiten d'un ús intensiu de persones en situació precària. Quan no poden més i demanen les baixes, intenten fer passar els seus males tants per malalties comunes, perquè així no se n'han de responsabilitzar”. Ho relata Àlex Tismineztzy, advocat del

Col·lectiu Ronda que ha portat el cas de Carmen Álvarez. La treballadora va interposar una demanda reclamant que es reconeguessin les seves baixes com a causades per malaltia professional, “tenint en compte que deriven de l'exposició durant anys a moviments repetitius al seu lloc de treball”, segons detallen des de la cooperativa d'advocades. Finalment, el jutjat social número 8 de Barcelona va donar la raó a Álvarez en declarar les seves baixes com a derivades d'una malaltia professional i instant a la revocació d'una resolució prèvia de l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) que la qualificava de malaltia comuna. El reconeixement com a malaltia professional dona peu a obtenir prestacions més àmplies, alhora que permet demanar responsabilitats a l'empresa. Tot i que la síndrome del túnel carpià està reconeguda com a malaltia professional, el problema és que el barem que fa servir el Ministeri de Treball espanyol no inclou les cambreres de

pis ni les netejadores en aquest supòsit. “Hi ha un biaix de gènere amb les malalties professionals. Hi ha feines que costa molt que es reconeguin per diferents qüestions: sectors feminitzats, amb poca organització, en molts casos persones migrades... És el brou de cultiu perfecte perquè no es reconeguin aquest tipus de drets”, especifica l'advocat del Col·lectiu Ronda. Tot i que és fàcil que les treballadores guanyin les demandes als jutjats, des del Col·lectiu Ronda i els sindicats professionals es reclama al govern que inclogui les cambreres de pis i les netejadores en el llistat de malalties professionals. De moment, el Ministeri de Treball espanyol ha enviat una circular a les mútues i a l'INSS perquè reconegui la síndrome del túnel carpià com a malaltia professional, però encara no l'ha incorporat al decret que les regula. “Aquest pas s'hauria d'haver fet fa temps i és una vergonya que encara no s'hagi donat”, conclou Tismineztzy. ●

Aina Parareda

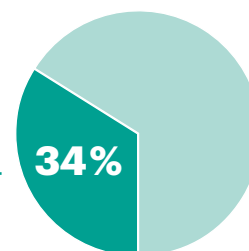
“Vaig tenir malsons amb les actuacions que m’havien fet durant el part”

Violència obstètrica

És una forma específica de violència exercida per professionals de la salut, predominantment metges i personal d’infermeria, cap a les dones embarassades, durant l’embaràs, el part i el postpart

El 34% de 17.000 embarassades expressava haver-ne estat víctima, segons una enquesta del 2019 a l’Estat espanyol

“**E**n aquell moment no estava ni la meitat d’empoderada que ara. Crec que si em passés de nou avui, em rebel·laria”. Han passat tres anys d’ençà que Aina Parareda, que en té 31, va donar a llum el seu fill Salvador Guillem a l’Hospital Universitari Vall d’Hebron de Barcelona, però encara ho recorda amb un nus a l’estómac. Parareda veu el seu cas com un exemple clar de violència obstètrica, una forma de violència exercida per professionals de la salut cap a les dones durant el seu procés reproductiu, que inclou el tracte deshumanitzat, la medicalització injustificada i la patologització de processos que són naturals.

Parareda recorda el seu part com un esdeveniment violent “des del primer minut”. Tenia una visita de monitoratge del seu embaràs passades les quaranta setmanes i tres dies, però només començar la visita, els comentaris que es feia l’equip mèdic la van fer sospitar que pariria aquell mateix dia. “Em vaig

sentir molt sola. La ginecòloga fins i tot va atendre una trucada personal mentre m’estava visitant”. Narra com la van baixar a la sala de parts per induir el naixement, però tot el procés va començar molt de pressa sense que fos capaç de processar el que ocorria. “En aquell moment, necessitava paraules de tranquil·litat, rebre més informació del que estava passant”, puntualitza.

Un dels fets que denuncia és que en cap moment es va seguir el pla de part previst en les classes preparatòries. És un document legal que serveix perquè les qui ha de parir sigui conscient de les situacions que poden viure durant el part i poder prendre amb antelació decisions que en el moment del part requereixen urgència. “En cap moment cap membre del personal va revisar amb mi el pla, ni se’n va fer esment”, explica Parareda, qui destaca que només una de les tres llevadores que van atendre el seu part va tractar-la d’una manera correcta, tenint cura de com estava i preocupant-se que entengués

tot el que estava passant. “El problema és que estava de guàrdia i va haver de marxar de seguida”, puntualitza. També denuncia el fet que una de les matrones li trenqués la bossa amniòtica mentre li feia un tacte, demanant-li el seu consentiment per fer-lo “quan ja tenia mig braç dins meu”. Ja en el període expulsiu del nadó, una de les llevadores va fer servir la maniobra Kristeller -que consisteix a empènyer la panxa de l’embarassada per provocar la sortida del bebè-, una pràctica no recomanada perquè no està demostrada la seva eficàcia, però sí els possibles efectes adversos en la criatura. Com a resultat, dies després del naixement del seu fill, Parareda tenia “malsons amb les actuacions que es van produir durant el part”.

“La violència obstètrica existeix, i en gran part l’hem d’entendre com una violència institucional”, explica Aina Delgado, ginecòloga resident a l’Hospital de Sant Pau (Barcelona) i membre del Grup de Treball de Violència obs-

tètrica de la Societat Catalana d’Obstetrícia i Ginecologia. Per erradicar-la calen sobretot “més recursos, principalment humans, per poder donar una atenció de qualitat i respectuosa: per acompanyar els parts de forma fisiològica, per establir una relació de confiança i seguretat amb la pacient”. Per a Delgado, la situació als centres públics de Catalunya ha millorat substancialment en la darrera dècada: hi ha hagut una actualització dels protocols i un increment en la formació i sensibilització dels equips. A més, la professió “ha canviat molt: avui dia parlem de plantilles majoritàriament feminitzades, que no són alienes als canvis socials i als discursos feministes, amb més sensibilitat pel treball amb dones”. Per a la ginecòloga, “garantir una atenció de qualitat i empoderadora per a totes les dones només es pot fer des de la sanitat pública. Als centres privats, la possibilitat de seguiment de l’activitat assistencial és menor, i a més moltes dones no hi poden accedir”, conclou. ●

Mikki Kendall

assagista i crítica cultural

“El bon comportament no et protegeix, serveix per a tenir-te controlat”

Text: Gemma Martínez
Fotografia: Jaume Ferrando

“El problema no és qui ets, sinó les excuses que s’hi posen per a no deixar-te ser-ho”. Mikki Kendall és assagista i crítica cultural. Nascuda a Chicago (Illinois, els EUA) explica així, des de la seua experiència, com hi ha certes qüestions que s’haurien d’abordar des del feminisme, però no es fa. Per aquesta escriptora i assagista, autora de *Feminismo de barrio* (Capitán Swing, 2022), el feminisme predominant ha deixat de banda aspectes fonamentals com l’ètnia o la classe social. Les polítiques alimentàries, la violència sexual i armada, la maternitat o la gentrificació són alguns dels temes als quals Kendall aporta la seua visió crítica per a explicar com són d’evidents les absències o diferències de tracte entre persones de diferents condicions socials o cultures.

Moltes vegades parlem de referents esperant com a resposta noms coneguts per la seua trajectòria. Creus que el feminisme predominant oblida que la família, les amigues o el barri poden ser una escola?

El feminisme predominant blanc moltes vegades esborra certs perfils de persones que tenen menys educació o menys recursos, precisament perquè aquestes han estat o estan centrades a fer-se càrrec d’altres persones perquè puguen prosperar. Potser no són professores, però sí que són les primeres mestres que un xiquet o xiqueta té o la seua única tutora. Aleshores, el que passa és que les històries d’èxit que reclama el feminisme per a si mateix són històries que es veuen aïllades, com en una bombolla, però en realitat aquestes persones o històries arriben on són perquè han tingut el suport d’altres que han quedat a l’ombra o que simplement se’ls ha esborrat.

Al llarg dels teus textos expliques que vas tenir sort perquè tenies formació, però alhora fas una crítica a la institució universitària. Diries que la universitat ha definit el teu pensament?

La universitat m’ha influït, però no precisament com ho hauria d’haver fet. Crec que no hi ha res de roï en el sistema educatiu, però moltes vegades l’educació viu fora del sistema universitari. He estudiat a dues universitats, primer a una d’estatal, la Universitat d’Illinois, i després a una universitat de jesuïtes per a treure’m un màster.

En ambdues vaig tenir la mateixa sensació: era “l’altra”. És a dir, era l’única xica negra i el professorat em veia com “el problema”, una persona problemàtica que venia dels barris empobrits i sense recursos. Aquesta experiència va ser molt esclaridora, em va ajudar a adonar-me que el que jo vivia en aquelles aules era un reflex de com les grans organitzacions i les institucions no tenen una resposta ni són útils per a gent que està en comunitats com la que jo vaig créixer. Especialment, ho vaig veure quan vaig estar a la universitat dels jesuïtes. És molt significatiu que aquesta institució en particular es considere a ella mateixa inclusiva quan estudiar-hi costa més de 30.000 dòlars l’any. Vaig poder reunir els recursos per a pagar-la perquè havia estat a l’exèrcit i treballava per a l’estat. Del món acadèmic he après que l’educació està, si més no, a tot arreu, i que la diferència recau en el paper, en el títol que et dona la universitat, que és una validació que necessites.

A grans trets, com explicaries la cultura o ideologia de la respectabilitat?

La respectabilitat és la idea segons la qual si una es manté callada i dins d’una caixeta, res anirà malament. És la idea que, si et comportes bé, no et passarà res i estaràs segura, perquè la gent que té aquest comportament mereix seguretat. La realitat és que aquest bon comportament i la respectabilitat mai no han protegit ningú, sinó tot el contrari: es tracta de controlar certs comportaments.

En un dels capítols del teu llibre *Feminismo de barrio* parles de la violència armada com una qüestió oblidada o abandonada pel feminisme. De quina manera creus que hauria d'abordar-se aquest tema?

Crec que una manera efectiva seria concentrar-nos en assegurar els drets feministes de tot el món, perquè durant molt de temps hem estat ignorant certs assumptes. Per exemple, ara mateix, als Estats Units hi ha una controvèrsia amb relació als drets reproductius de les dones i a Espanya hi ha la polèmica de la llei trans. Hauríem de tindre en compte la idea que si es vulneren els drets d'altres persones, els drets d'una mateixa també estan en perill. No podem donar per fet que si una té les necessitats cobertes, altres també les tindran. Cal assegurar-se que les necessitats de totes les persones i de totes les dones estiguen cobertes i que existisca un marc legal que ho faci possible. Si no, es pot tindre l'efecte contrari. Fa molt pocs anys hauria estat impensable el que ha passat ara als Estats Units: deixar sense vigència una sentència del Tribunal Suprem i que el dret a l'avortament no estiga garantit.

En moltes de les qüestions que abordes fas una similitud entre els entrebancs que viuen les persones negres amb els de les persones transsexuals i no binàries. Quina és la teua posició enfront dels debats sobre la identitat de gènere?

La idea que jo vull defensar és que totes ens enfrontem a un mateix problema, el que canvia és la justificació, que pot basar-se en la identitat, la raça, la religió... En el fons tenim el mateix problema, però es posen obstacles diferents com a excusa. Aleshores, haurem de centrar-nos en l'obstacle que cada col·lectiu ha de superar, i no en les diferències. L'important, al final, és que en un determinat moment poden llevar-nos el dret a prendre decisions per nosaltres mateixes respecte a qüestions com la reproducció, l'accés a l'habitatge, com ens presentem físicament de cara al món... I això és el que importa, que no ens lleven aquests drets, independentment de quina siga la "mancaça" que ens veuen.

Com vas decidir formar part de l'exèrcit dels Estats Units i per quins motius?

Als Estats Units és prou comú que la gent entre a l'exèrcit per a tindre accés a l'educació superior i als serveis sanitaris. En un moment donat, jo no tenia recursos econòmics i la relació amb ma mare no era gaire bona. Em vaig criar amb la meua àvia. Molts reclutes entren en l'exèrcit, perquè aquesta institució envia representants a instituts o a prop dels centres comercials per a intentar captar joves que volten els 16 o 17 anys. I bé, hi ha prou voluntaris perquè és una manera d'aconseguir diners, fons per a continuar estudiant o tenir accés als serveis socials.

Un dels temes que has tractat durant la teua trajectòria ha estat el de les polítiques alimentàries. Expliques que la seguretat alimentària és un dels punts oblidats pel feminisme blanc i de classe mitjana-alta. En quins punts creus que naix aquest oblit o trencament?

Hi ha una narrativa, especialment als Estats Units, que diu que el menjar no és un dret humà i que cal lluitar per tenir-hi l'accés. Si una persona amb fam comet un delicte -siga prostitució, vendre drogues o furtar-, li diran que no hi ha excusa,

Les històries d'èxit que el feminisme reclama per a si es veuen aïllades, en una bombolla, al darrere n'hi queden altres que han quedat en l'ombra

que hi ha bancs d'aliments i altres opcions. Però la realitat és que la fam obliga molta gent a cometre delictes. També és una realitat que hi ha molt de menjar al planeta, però el que no hi ha és un pla per a emmagatzemar-lo i distribuir-lo. No sé si això també passa aquí, però als Estats Units el preu dels ous s'ha triplicat els últims mesos. Diguem que aquest producte és el que aporta un mínim de proteïnes a les persones amb menys recursos. Si l'estat o la societat comencen a jutjar-te pel fet de no poder comprar ous, és evident que alguna cosa no funciona. La respectabilitat entra en tot això perquè la societat, o l'estat, reforça la idea que hauries de tenir els recursos per a poder tirar endavant, independentment de les circumstàncies que se't presenten. Fa uns anys es va presentar la crisi de la covid, una crisi sanitària enorme a tot el planeta. Encara avui la gent creu que hauríem de tindre un pla per a aquestes situacions, tindre menjar guardat per si passa alguna cosa, però jo encara no he conegut a ningú que tinga cap pla per si venen dos, tres o més anys de carestia.

També fas una dura crítica a la idea d'una alimentació saludable, que assenyaless com a qüestió de classe i de raça i que ha suposat un abandonament de la cuina tradicional de diferents cultures. Creus que hi ha pressió social per seguir una alimentació concreta?

Si prenem TikTok com a exemple, sovint les persones influents a les xarxes tenen discursos sobre quins complements cal prendre, com tenir un millor aspecte o un cos perfecte. La major part d'aquests productes que se suggereixen a través de les xarxes socials tenen gustos horribles, i els que no, potser costen vint, trenta o quaranta dòlars cada llauna. A més, existeix una sèrie de dietes, per exemple, la dieta mediterrània, que als Estats Units es consideren el paradigma de dieta saludable. Ara bé, quan es parla d'aquesta o d'altres, queda molt poc espai per a fer consideracions de tipus econòmic. Què li

pot costar a una persona amb pocs recursos alimentar-se així? Jo vinc d'un estat, Illinois, on és fàcil comprar productes com tomates o cogombres, el preu no és excessiu. Però si ens parem a pensar, per exemple, a Alaska, en comunitats de persones que no tenen molts recursos, al llarg de moltes generacions, l'accés a productes com fruita i verdura o no ha existit o ha estat prohibitiu. També caldria plantejar-se, en moltes comunitats, a quina distància estan les tendes de productes frescos. S'acaben generant una sèrie de discursos que simplement es basen a menjar bo o menjar roí, i s'obliden tots els factors més sociològics. També existeix altra narrativa entorn el *soul food*, el menjar de les comunitats negres dels Estats Units. Quan jo era menuda menjàvem peus de porc a casa, aleshores costava un dòlar; la mateixa quantitat ara es ven als restaurants per quinze dòlars i, a més, es considera un producte exquisit, quan abans es demonitzava. La cultura predominant s'ha apropiat d'aquesta *soul*

food, productes que es consideraven roïns passen a estar ben considerats i a costar molts més diners.

A què fa referència el terme “school-to-prison pipeline” (conduïte directe de l’escola a la presó)?

El que passa als Estats Units és que als centres educatius hi ha agents de policia que, en teoria, s’encarreguen de protegir els menors. En aquests centres amb molta presència policial, s’acusa moltes vegades al jovent de comportament violent i acaben, en alguns casos, a la presó o amb càstigs greus i en risc d’exclusió social. Aquests policies, que en teoria protegeixen els menors, el que fan és garantir que acaben a la presó. Per a les persones racialitzades o amb pocs recursos es genera una mena d’enllaç directe entre una institució i altra.

Quan parles de la violència sexual expliques que existeix un imaginari basat en el fet que les dones negres són “inviolables” o no sofren

Per a les persones racialitzades o de pocs recursos, la mateixa policia genera una mena d’enllaç directe entre l’escola i la presó

xen aquesta violència de la mateixa manera. Creus que en la tríada de classe, raça i gènere existeix una jerarquia evident?

Diguem que la fòbia a la comunitat negra és el focus del supremacisme blanc. Se suposa que la dona negra americana és qui hauria de ser capaç de sobreposar-se a tot perquè és resilient, dura i, d’alguna manera, està masculinitzada. Aleshores, es tracta de graus de deshumanització, però no només estan deshumanitzades les dones negres, sinó també altres comunitats com les llatines o les asiàtiques. Totes són *millors* que la dona negra, però no del tot. Totes estan a l’extrem inferior d’una escala o piràmide. El matís és la diferència entre les dones deshumanitzades. Quan es tracta d’avaluar la deshumanització de la dona negra cal tenir en compte dos factors, la misogínia i la fòbia a la comunitat negra, i ací apareix un concepte que s’anomena *misogynoir*, que va descriure la professora Moya Bailey. ●

a doble espai

bell hooks, amor i política

Per la pensadora, desapareguda al desembre, no hi ha lloc millor per aprendre l'art d'estimar que la comunitat, ultrapassant el llindar de la parella i la família, un espai idoni per establir relacions profundes i fer nostres les condicions dels altres

Alfons C. Salellas

Doctor en Filosofia per la Universitat Federal do Rio Grande do Sul de Porto Alegre (el Brasil)

Va morir el 15 de desembre de 2021. Gloria Jean Watkins es feia dir bell hooks, un homenatge a la seva besàvia, i en minúscula, per privilegiar l'escrit, no l'escriptora. Va explorar el racisme, el feminisme i la lluita de classes posant el focus sobre la interseccionalitat de raça, gènere i capitalisme com a perpetuadora de sistemes d'opressió i dominació. Dins d'aquest marc, bell hooks desfà el tòpic romàntic i defensa que l'amor, més que un sentiment, és una acció capaç de transformar el nihilisme, la cobdícia i l'obsessió pel poder que dominen la nostra cultura. L'absència deliberada de notes a peu de pàgina i la gran fluïdesa de la seva prosa són dos trets més de la seva identitat autoral, trencadora de convencions acadèmiques i lingüístiques.

D'acord amb aquesta teòrica, artista i activista social, pensar en l'amor com una acció en comptes de com un sentiment és una manera d'assumir responsabilitat i compromís. Ens han ensenyat que no podem controlar totalment els nostres sentiments; tanmateix, la majoria acceptem que les nostres accions són escollides i que la intenció i el desig influeixen en allò que fem. També assumim que les nostres accions tenen conseqüències. Tal

com va enfocar-ho hooks, pensar que les accions donen forma als sentiments significa desfer prejudicis, com ara que tots els pares estimen els fills, que "caem" en l'amor sense desig ni elecció o que existeixen els crims passionals. Però si tinguéssim present que "l'amor és el que l'amor fa", no utilitzaríem la paraula d'una manera que devalua el seu significat. Quan estimem, sentim, i també fem: expressem cura, afecte, confiança, respecte, ens comprometem i ens responsabilitzem.

En converses privades i debats públics, bell hooks va donar i va rebre testimonis d'angoixa i de por social, acompanyats d'un cinisme indiferent davant qualsevol idea que suggereixi que l'amor és més important que l'èxit professional. Ara, tots els moviments històrics preocupats per la justícia social han posat l'accent sobre una ètica de l'amor, i en aquest sentit, la pensadora tenia molt present el llibre d'Erich Fromm, *L'art d'estimar*, en el qual, a mitjan segle passat, s'hi podia llegir que, dirigida per una burocràcia de gestió, polítics professionals i amb l'objectiu de produir i consumir com a finalitats en si mateixes, "el principi que sustenta la societat capitalista i el princi-

pi de l'amor són incompatibles". Així, dirà hooks, és com s'ignora la interdependència bàsica de la vida i es promou la distància entre les persones i el guany individual: l'èmfasi en el consum infinit desvia l'atenció de la necessitat espiritual.

bell hooks s'empara en una definició que ve a dir que l'amor és la voluntat de fer tot el possible per promoure el creixement espiritual propi o el d'una altra persona. *Espiritual* s'entén aquí com la unió entre ment, cos i esperit, aquest darrer definit també com una força vital que augmenta la nostra capacitat d'autorealització i ens fa aptes per a relacionar-nos en consonància amb els altres i el món que ens envolta. L'espiritualitat aquí descrita no cal que tingui res a veure amb cap institució religiosa. D'altra banda, bell hooks també es nodria d'una combinació del seu cristianisme matern i el budisme que va absorbir més tard. En aquest sentit, explica: "Durant molt de temps, molts dels meus amics i companys de feina no tenien ni idea que exercia una pràctica espiritual. Entre els acadèmics i els pensadors progressistes, era molt millor vist i acceptable expressar sentiments d'ateisme. Vaig començar a parlar més obertament sobre el paper de l'es-

/ ELÍAS TAÑO

piritualitat a la meua vida quan vaig presenciar la desesperació dels meus alumnes, la seva por que la vida no tingui sentit, la seva profunda sol·ledat. Sovint, em demanaven que els expliqués com havia mantingut l'alegria de viure. Per dir la veritat, havia d'estar disposada a parlar obertament de la vida espiritual. I vaig haver de trobar una manera de parlar de les meves opcions sense suposar que serien les opcions correctes o bones per a una altra persona”.

bell hooks reivindica el llegat deixat per Martin Luther King, en l'obra del qual s'hi pot trobar una politització de l'amor, és a dir, l'amor com a forma de lluita per posar un punt final a l'opressió i com a força activa per a una comunitat més gran amb el món. L'amor és una acció, una emoció participativa, una pràctica de resistència. Quan ens hi comprometem, ens movem més enllà del domini dels sentiments. Segons l'autora de *La voluntat de canviar* (Tigre de paper, 2021) i *Todo sobre el amor* (Paidós, 2021) -que inspira aquest article-, no hi ha lloc millor per aprendre l'art d'estimar que en una comunitat, ultrapassant el llindar de la parella i la família, aprenent la comunicació honesta, establint relacions més profundes que

hooks reivindica el llegat de Martin Luther King i la seva politització de l'amor com a forma de lluita per posar fi a l'opressió

les simples màscares de compostura i desenvolupant un compromís significatiu d'alegrar-nos junts, de lamentar junts, fent nostres les condicions dels altres. Si l'aparença i la mentida són més acceptables que la veritat, difícilment coneixerem l'amor. Estimar és una opció lliure que fem contra la por, contra l'obediència, l'alienació i la separació. Escollir estimar és una tria per connectar, per trobar-nos en l'altre. D'aquí que siguin tan importants la simplicitat, compartir recursos i les polítiques del comú. A més, apreciar els beneficis de viure i estimar en comunitat ens empodera per reconèixer i relacionar-nos sense por amb els diferents. Comencem a construir comunitat amb un somriure, una salutació afectuosa, una mica de conversa...

Estic convençut que la crisi contemporània és principalment una crisi de valors, fruit d'un assecament espiritual de dècades. El discurs de bell hooks sobre l'amor és a la base de qualsevol societat que es vulgui realment justa i lliure. És per això que cada dia es fa més necessari i urgent repensar l'amor com a acció que crea vincles i ens fa corresponsables del nostre destí, que és el destí del món. ●

pàgina oberta

Punts liles, un gol institucional al feminisme

Els punts d'atenció a les violències masclistes en espais lúdics gestionats per empreses o institucions amb personal remunerat són una renúncia del moviment popular feminista davant de les dinàmiques del model capitalista

Patri G. Vallejo

Militant d'Endavant OSAN

Una de les victòries del moviment feminista i la seva capacitat de fer hegèmònics alguns plantejaments ha estat l'aplicació d'eines contra la violència masclista a les festes majors. Els darrers anys, però, aquestes eines han anat quedant engolides per diferents empreses i institucions, dins d'una dinàmica general d'intent d'absorció i neutralització del potencial feminista.

L'entrada de diferents empreses del tercer sector com a agents que ofereixen punts liles els insereix en el mercat. Les companyes que hi treballen deixen de fer-ho lliurement per passar a fer-ho sota una relació salarial, en què el nombre d'hores que seran a l'espai, el nombre de persones que formen el punt lila o si se'n fan a uns pobles i a d'altres no, dependrà dels càlculs de l'empresa i no de cap decisió política pròpia.

Ara bé, sovint és la pressió de la gent organitzada la que obliga els ajuntaments a oferir aquest servei i no pas una voluntat de guanys per part de les empreses o una aposta institucional. A més, a molts llocs en què no hi hauria la força per fer punts liles populars, les empreses sí que hi arriben. Això fa que es normalitzi la necessitat de punts liles arreu del territori i es contribueixi a trencar en major o menor mesura amb la idea d'impunitat. Així i tot, són els punts liles un fi en ells mateixos?

En un moment de reflux, de baixes forces dels espais populars, és fàcil que s'abandoni l'aposta respecte a la violència masclista a les festes majors: ja ho farà altra gent, que a més són companyes feministes en qui confiem, disposen de millor material, i ho fan de manera remunerada. Això, però, desencadena un seguit de renúncies polítiques grans:

La primera és que els punts liles són un espai de sensibilització i d'atenció a dones que reben violència. Però nosaltres volem anar més enllà de pal·liar conseqüències. Volem una societat feminista. El punt lila té molt més potencial quan és el punt final d'un procés

que serveixi per a polititzar, formar i organitzar el màxim de gent: les persones que participen de l'elaboració i aplicació del protocol, que formen part de l'organització de la festa major, així com dels espais festius més enllà dels alternatius. Any rere any van passant persones diferents i això permet un relleu en la formació de teoria i pràctiques feministes. Com a punt de trobada comunitari, la festa major té el potencial de ser un espai de politització i organització del conjunt de la comunitat, i no d'una minoria ja polititzada o menys encara, professionalitzada.

La segona és la renúncia a l'autodefensa feminista, perquè ni les decisions sobre com abordem la violència ni la mateixa intervenció in situ les fem nosaltres mateixes. S'arriba a situacions extremes com la presència als punts liles de policia o d'empreses de seguretat privada, que són institucions patriarcales i racistes al servei del manteniment del capitalisme. L'autodefensa feminista precisament és no delegar la nostra defensa en tercers; ni cedir la nostra protecció com a dones als homes, ni a les empreses o a l'estat capitalista. Si ho impulsem nosal-

tres, impulsem alhora un procés de presa de consciència de les dones i de la resta de la classe treballadora com a subjectes, responsables de les nostres vides, tant per defensar-nos de la violència masclista com per no cometre-la.

No només és important el resultat, com per exemple, si el punt lila tindrà uns tríptics millors o pitjors, sinó el procés: què s'ha generat en termes de millora quantitativa i qualitativa de les nostres eines com a classe per construir una societat feminista. Així, tant el procés formatiu previ a l'aplicació d'un protocol com el fet de fer fora un assetjador a empentes entre dones, incorporen elements necessaris per a aquesta transformació feminista de nosaltres mateixes, de les nostres relacions amb les altres persones, i de les nostres eines d'intervenció política.

Tenim el repte de continuar debatent com abordem la violència masclista, reinventar-nos, anar més enllà de la impotència que genera arribar sempre tard i afrontar la impossibilitat de canviar la consciència social d'un dia per l'altre. El moviment feminista ha fet molt camí, ha trencat el silenci i ha buscat solu-

/ ANDREA MARESCH

S'arriba a situacions extremes com la presència als punts liles de policia o d'empreses de seguretat privada, que són institucions patriarcales i racistes

cions, ha revisat la feina feta, s'ha qüestionat i ha buscat altres camins. Ara bé, només un moviment feminista i un moviment popular forts, que no renunciïn a aquesta eina, poden permetre que es continuï desenvolupant al servei de la nostra emancipació. ●

Escoles que respirin

Un bicibús enllaça des de fa mesos diverses escoles a l'Esquerra de l'Eixample i Sant Antoni a Barcelona
/ MIQUEL MUÑOZ

Un divendres al mes, alumnat i famílies d'un centenar d'escoles tallen el trànsit per reclamar ciutats sanes i segures, mentre el Bicibús proposa una alternativa al transport escolar motoritzat

Guillem Martí

És molt probable que alguna tarda hàgiu vist un grup de famílies i infants ocupant la calçada davant d'una escola. Potser hi havia música, pancartes i se sentien rialles de la mainada jugant i de les famílies fent petar la xerrada. Tot això al lloc on hi hauria hagut d'haver cotxes circulant. Si era el primer divendres del mes, entre les 16.30 i les 17.15 hores, éreu davant d'una de les accions del moviment Revolta Escolar.

El 27 de novembre de 2020, a les escoles Auró i Diputació, situades al bell mig de l'Eixample de Barcelona, un epicentre de transport motoritzat, de pol·lució i de soroll a la capital catalana, les famílies decidiren sortir a

tallar el carrer per reclamar entorns escolars lliures de cotxes, i quinze dies després, disset escoles més de la capital catalana i de Badalona, així com associacions veïnals com Eixample Respira, s'hi van sumar. Des d'aleshores, el moviment no ha parat de créixer. Avui dia ja són 120 els centres de diversos pobles i ciutats del territori que hi participen, amb diferents graus de mobilització, i també s'ha estès a altres ciutats de l'Estat espanyol com Madrid, Bilbao, Cartagena, Lugo o Saragossa, entre d'altres. Compten amb una pàgina web des d'on permeten a les associacions de famílies d'alumnat (AFA) adherir-s'hi i on surten programats els talls més regulars. "Per

l'Eixample passen 350.000 vehicles cada dia: hi passen més vehicles que veïnes. El que necessitem és un canvi de model de ciutat", reivindica Marc Hurtado, pare de dos infants de l'Escola 9 Graons del barri de la Dreta de l'Eixample i participant en la Revolta Escolar.

El gener de 2022, Hurtado i altres famílies van publicar l'"Estudi mobilitat i salut en entorns escolars", una investigació en col·laboració amb la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona. La recerca va enquestar 83 AFA de tot Catalunya i 185 famílies de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de Girona. Els resultats indicaven que, de les famílies que viuen a »

Famílies acompanyant
alumnes en el bicibús de
l'Esquerra de l'Eixample
i Sant Antoni
/ MIQUEL MUÑOZ

» menys de quinze minuts caminant del centre (un 75 % del total). En un 82 % dels casos es desplacen a peu i menys d'un 10 % ho fa en moto o en cotxe. Tanmateix, hi ha la percepció que, en un 85 % dels casos, l'alumnat té problemes d'accés a l'escola, i un 75 % de les famílies pensa que anar a l'escola soles no és prou segur per la canalla.

Riscos per a la salut

L'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), en l'"Informe 2020 d'avaluació de la qualitat de l'aire a la ciutat de Barcelona", diu ben clar que "la contaminació de l'aire és el principal risc ambiental per a la salut", que "afecta en totes les etapes de la vida, inclosa la gestació, i perjudica el desenvolupament neuronal i respiratori dels infants". L'estudi valora que, a causa del descens de la contaminació pels efectes de les restriccions de la mobilitat durant el període de confinament, "per primera vegada" es va complir "el nivell guia de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i el

valor límit anual de la Unió Europea (UE) per diòxid de nitrògen, però que, pel que fa a les micropartícules en suspensió PM_{2,5} i PM₁₀, "tot i haver assolit mínims històrics [...] han seguit superant de forma generalitzada els nivells guia de l'OMS". L'informe també estima que "si la contaminació habitual (dels anys 2018-2019) es reduís de forma permanent als nivells observats el 2020 [...] a la ciutat de Barcelona, s'evitarien el 4 % de les

morts naturals (al voltant de 600 morts cada any), el 19 % dels nous casos d'asma infantil i el 5 % dels nous casos de càncer de pulmó (al voltant de cinquanta casos anuals)". Aquest percentatge, segons l'estudi, varia molt entre districtes de Barcelona. En el cas de l'Eixample, per exemple, els límits

de l'OMS se superaven en el 94 % dels carrers. La capital catalana també supera les recomanacions de l'OMS en nivells d'ozó, benzè i benzo(a)pirè a l'aire. Paral·lelament, altres estudis categoritzen Barcelona com una de les ciutats més sorolloses d'Europa i del món.

Al 94% de carrers de l'Eixample de Barcelona es va superar el 2020 el límit recomanat per l'OMS de partícules en suspensió

Ferran Campillo, pediatre i coordinador del Grup de Treball de Salut Mediambiental de la Societat Catalana de Pediatria, remarca que l'exposició crònica a alts nivells de soroll afecta el "desenvolupament neurològic" i que "aquells nens que viuen a zones amb una major densitat de trànsit motoritzat o assisteixen a escoles amb aquestes característiques, tenen pitjors resultats en escales cognitives o de memòria de treball, i fins i tot alguns estudis apunten que un pitjor rendiment acadèmic". A part, remarca que l'exposició a soroll crònic també "és una causa molt freqüent de problemes cardiovasculars i d'insomni".

La Societat Catalana de Pediatria dona suport actiu a la Revolta Escolar i ha preparat tota mena de materials de divulgació com el document "Pedalem cap a l'escola" (2022), on indica tots els beneficis mèdics i psicosocials d'anar amb bicicleta als centres educatius.

"Els nens d'avui passen prop de vint hores al dia en espais tancats, són més sedentaris, i prop del 40 % pre-

senta excés de pes", explica Campillo. I recorda que el sobrepès a la infància "no és exclusivament un tema d'estètica o d'autoestima, sinó de diabetis o de risc cardiovascular en el futur: cada vegada tenim més patologies cròniques, estem carregant el sistema sanitari".

Polítiques públiques insuficients

La Revolta Escolar va agafar volada després del període de restriccions durant la pandèmia de la covid-19. Sobretot l'any 2021, marcat per la implementació de mesures de distanciament social per prevenir el contagi, es va poder comprovar de forma més palesa la necessitat d'entorns més segurs i pacífics al voltant de les entrades i sortides dels centres

educatius. L'any 2020, l'Ajuntament de Barcelona ja havia posat en marxa, en aquesta direcció, el pla "Protegim les escoles", però el 26 % de les AFA enquestades per la Revolta Escolar diuen no haver rebut encara cap actuació al seu centre relacionada amb el pla municipal, la majoria de les fa-

El pediatre Ricard Campillo remarca que els infants, avui, "passen unes vint hores al dia en espais tancats i el 40% tenen excés de pes"

Acció del moviment
Revolta Escolar
davant de l'escola 9
Graons, a Barcelona,
el 4 de novembre
/ MIQUEL MUÑOZ

mílies (el 74 %), tot i trobar positives les mesures que contempla, consideren que no són suficients.

Les actuacions que reclama la mobilització són la reducció a, com a màxim, un carril de circulació de vehicles privats davant de cada centre educatiu i restriccions en els carrers adjacents, artefactes dissuasius que assegurin una velocitat no superior als vint quilòmetres per hora, reformes individualitzades a les façanes, interiors i patis d'escola que pal·liïn la contaminació; increment de l'espai verd (també barrera contra el fum i el soroll) i de l'espai dedicat a vianants davant dels centres; augment de la xarxa de carrils bici "segurs i practicables" i l'aplicació efectiva general de diverses lleis que decreten l'obligatorietat de garantir aire net d'alta qualitat dintre dels edificis, però que, com denuncien en el seu manifest, "no s'està fent res per aplicar-les."

"El resum és que a tothom li sembla bé donar més espai als infants, o que es redueixi el soroll, però a l'hora de la veritat les accions de les administracions són molt reduïdes.", explica

Marc Hurtado. "El gran problema són els conceptes de mobilitat de vehicles particulars i de xarxa bàsica, on a l'Ajuntament l'hi és molt més difícil qualsevol actuació." La xarxa bàsica són tots aquells carrers considerats connexions interurbanes. En el cas de l'Eixample de Barcelona, gairebé tots ho són.

A l'escola amb bici
Un bicibús és un grup d'infants que recorre en bici una ruta prèviament establerta com a forma de desplaçament cap al seu centre educatiu, acompanyats o no de persones adultes (en funció de l'edat). Les parades de la línia estan prèviament establertes, i les joves ciclistes s'hi van unint a l'hora acordada, quan el bicibús passa per la seva parada. La idea va néixer a Vic (Osona) l'any 2020, de la mà d'una mare i una filla que anaven a escola amb bicicleta, però que no tenien una forma còmoda d'arribar-hi. "A

vegades fins i tot m'havien dit que era una mala mare per posar en perill la seguretat de la meua filla", comenta Helena Vilardell, qui també és mestra del col·legi concertat El Petit Miquel de Vic. "Alguns alumnes meus també venien en bicicleta i no sabien per on transitar, o passaven per la vorera amb por, amb la bicicleta al costat," recorda. Davant d'aquesta necessitat va muntar el primer bicibús escolar i es va fundar l'associació Canvis en Cadena, per promoure la proposta, que ja s'ha replicat a més de vint municipis dels Països Catalans, des de nucs urbans grans com Barcelona, Lleida, Sant Cugat del Vallès, Manresa o Granollers, però també a localitats més petites com Sant Julià de Vilatorrada, Prats del Lluçanès o Santa Eugènia de Berga. Algunes de les línies d'aquests bicibúsos comencen des de fins a cinc quilòmetres del centre escolar, i n'hi

Un bicibús és un grup d'escolars que recorre en bici una ruta fins al seu centre educatiu. N'hi ha una vintena als Països Catalans

ha que, al final, poden arribar a acumular entre trenta i setanta ciclistes, entre infants i acompanyants adults. Hi ha centres educatius amb fins a tres línies.

"El què ens costa més és canviar els hàbits dels adults, que no vulguin sacrificar aquests minuts de més, però molta mainada ja s'hi apuntaria encantada", explica Mar Medina, mare de dos fills i membre del bicibús de les escoles Domeny i Balandrau de Girona, situades al mateix carrer. "Tu dius que avui hi ha bicibús i no els ho has de repetir tres vegades, sortim abans de casa", explica. "Hi ha una pujada bastant forta abans d'arribar a les escoles i moltes famílies diuen que quan van soles amb la criatura no hi ha manera que la pugin. En canvi, quan anem tots en grup i ens anem animant, veus que puja tothom i que estan contents".

El 15 de maig, el Moviment Bicibús de Catalunya va organitzar la primera Kidical Mass (Massa Crítica infantil) a Barcelona. Dos milers d'infants i persones adultes van pedalar conjuntament i van bloquejar el trànsit per reclamar carrers més segurs per les bicicletes, més infraestructura ciclista, i que nens i nenes puguin gaudir de l'espai públic igual que les adultes. La cita va coincidir amb altres bicicletades similars organitzades a més de 200 ciutats del món. Es pretén repetir-ho la pròxima primavera. ●

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPARTIDORA

Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) larepartidora.org

CORREU+OFICINA GRATUÏT
SomNúvol
.coop

♥ Tecnoètic ♥ Cooperatiu
♥ Programari lliure

► Gratuït: correu+oficina 1ast
► 4€/mes: correu16b+oficina106b
► 35€/mes: oficina multiusuari + 3 correus

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Deu anys de feminicidis polítics de dones kurdes

Des de l'assassinat de tres exiliades a París el 2013 fins als casos recents de Jina Amini i Nagihan Akarsel, set activistes defensores dels drets de les dones i del Kurdistan han mort de forma violenta

Gemma Parera

Cinc dates dels darrers deu anys: 4 d'octubre de 2022, 13 de setembre de 2022, 17 de juny de 2021, 12 d'octubre de 2019 i 9 de gener de 2013. Cinc dates i set noms: Nagihan, Jina Mahsa, Denis, Hevrin, Sakine, Fidan, Leyla. Set dones, cinc llocs: Silêmanî, Bashur (territori kurd ocupat per l'Estat iraquí), Teheran (l'Iran), Izmir (Turquia); Rojava (Kurdistan sirí), París (Estat francès). Són els escenaris, entre molts d'altres, d'assassinats polítics contra dones kurdes: polítiques, activistes o defensores dels seus drets.

Nagihan Akarsel era periodista i una de les fundadores de l'acadèmia i de la revista de Jineolojî, una ciència desenvolupada des de l'enfocament de les dones i impulsada pel moviment d'alliberament kurd. Akarsel havia passat molts anys a les presons turques per les seves investigacions i publicacions crítiques. Fa poc, havia creat una biblioteca de dones i un centre de recerca a Silêmanî, ciutat del Kurdistan iraquí on vivia exiliada. Va ser allà on el 4 d'octubre va rebre onze trets quan acabava de sortir de casa per dirigir-se a la biblioteca. L'assassinat d'Akarsel és el cinquè enguany contra persones del moviment d'alliberament kurd a la regió del Kurdistan al nord de l'Iraq, totes mortes a trets. De fet, el 9 d'octubre, el cònsol turc a Bagdad, Ali Riza Güney, admetia que s'havien dut a terme "operacions turques" en sòl iraquí i manifestava que "els membres i les persones properes al PKK són el nostre objectiu". Per terra o aire, els assassinats selectius són una realitat contínua a la zona. Així, a Sinjar i al camp de persones refugiades de Makhmur, que es troben a territori kurd ocupat per Iraq, o al nord i l'est del Kurdistan ocupat per Síria, els atacs contra membres destacades del moviment kurd acostumen a tenir lloc a través de drons, com el que va matar el juny de 2020 a Zehra Berkel, membre del moviment Kongra Star, una plataforma d'organitzacions de dones a Rojava.

Nagihan Akarsel, i també Zehra Berkel, intentaven portar a la pràctica, a través de l'estudi, la co-

municació i la formació, la filosofia del que avui es crida als carrers de Rojhilat (Kurdistan iranià) i de tot l'Iran: "Jin, Jiyan Azadî" (dona, vida, llibertat), un lema que procedeix del moviment d'alliberament kurd i expressa la necessitat de llibertat de les dones com a condició bàsica i imprescindible per a una societat democràtica, justa i ecològica. Així, doncs, les protestes contra el feminicidi de Nagihan Akarsel s'han afegit a les que recorren tot el món per Jina Mahsa Amini.

El 13 de setembre, Jina Amini (aquest son els seus noms kurd i iranià) va viatjar des de Rojhilat a Teheran per visitar la seva família, on va ser arrestada per la policia moral per no portar ben posat el hijab. Després de ser colpejada mentre la conduïen a un centre de detenció per assistir a una "classe de reeducació", va ser traslladada a un hospital, on va morir el 16 de setembre, en el que va ser l'espurna que va fer esclatar un malestar cronificat.

Són més de quaranta anys d'opressió d'un règim teocràtic des que l'aiatol·là Khomeini va prendre el poder l'any 1979 i va instaurar la República Islàmica. Ara, i després d'anys de resistència, en resposta a l'assassinat de Jina o Mahsa, les dones de Rojhilat i de tot l'Iran s'han alçat contra una

El de Nagihan Akarsel el 4 d'octubre a Silêmani, al Kurdistan iraquí, és el cinquè atemptat mortal d'enguany contra activistes del moviment kurd

Concentració davant de la seu del partit HDP a Mardin (Turquia) per denunciar la mort de Nagihan Akersel

dictadura i el règim islàmic que les ofega, les empresona i les mata. Ho estan fent sortint al carrer, cridant, protestant, traient-se i cremant el mocador, enfrontant-se a una policia i a un exèrcit que ja ha deixat almenys 270 persones assassinades durant les protestes, segons dades de l'organització de drets humans HRANA.

Dona, vida, llibertat

La lluita per la vida i la llibertat de les dones kurdes ha deixat moltes assassinades; des de l'activista Leyla Qasim, morta a Bagdad l'any 1974 pel govern del partit Baas, fins als casos més recents de Nagihan Akersel i Jina Amini, assassinades sota la responsabilitat dels cossos policials dels règims turc i iranià. També és el cas de Hevrin Khalaf, que va ser atacada al nord de Síria per un grup armat vinculat a Turquia, i Denis Poyraz, morta en un atac a Izmir.

Poyraz va ser assassinada el 17 de juny de 2021 en aquesta ciutat turca durant l'atac a l'oficina del partit HDP (Partit Democràtic dels Pobles), on col·laborava com a voluntària. L'assaltant, Onur Gencer, havia rebut formació militar impartida per SADAT, una organització paramilitar islamista amb vincles estrets amb el govern del Partit de la Justícia i el Desenvolupament de Turquia, al qual pertany el president Recep Tayyip Erdogan. Alhora, l'atac s'ha vinculat també a la campanya política contra l'HDP -el tercer partit quant a representació parlamentària a Turquia-, que ha implicat la destitució de nombroses persones amb càrrec polític als ajuntaments, entre elles 59 alcaldes i alcaldesses, les quals han estat substituïdes per funcionàries estatals. Unes 4.000 persones militants i funcionàries del partit han estat empresonades, entre elles diverses parlamentàries, segons va denunciar una declaració del Parlament Europeu el 8 de juliol de 2021.

A l'altra banda de la frontera, Hevrin Khalaf era política i activista pels drets humans, graduada en Enginyeria Civil, i secretària general del Partit del Futur de Síria, constituït el març de 2018 i que propugna una Síria democràtica, pluralista i des-

A la banda siriana de la frontera, Hevrin Khalaf fou torturada i executada per efectius de la milícia gihadista proturca Ahrar al-Sharqiya el 12 d'octubre de 2019

centralitzada. Era una dona reconeguda per haver participat en negociacions diplomàtiques en el marc de l'Administració Autònoma del Nord i l'Est de Síria. Molt possiblement pel seu paper en el desenvolupament del model del democràtic confederalista a la zona i per la defensa dels drets de les dones, el 12 d'octubre de 2019, Khalaf va ser assassinada a prop de l'autopista M4, al nord de Síria, per la milícia gihadista proturca Ahrar al-Sharqiya, que va interceptar el cotxe on viatjava, la va torturar i executar. L'atac va tenir lloc tres dies després de l'inici de l'ofensiva turca al nord i l'est de Síria que va acabar amb l'ocupació de les regions de Serekaniyê i Girê Spî, amb centenars de milers de persones refugiades i amb bombardejos continuats fins avui.

Triple assassinat impune a París

Si ens remuntem al 9 de gener de 2013, trobem l'assassinat de tres dones activistes kurdes exiliades a l'Estat francès: Sakine Cansiz, Fidan Dogan i Leyla Saylemez, que van rebre un tret al cap a les instal·lacions del Centre d'Informació del Kurdistan a París, on treballava Fidan Dogan. La investigació del cas es va tancar després de la mort del principal sospitós, Omer Güney, el desembre de 2016,

abans que se celebrés el judici. Així i tot, el maig de 2018, l'Estat francès, a petició de les advocades de les famílies, va reobrir la investigació, que continua en marxa, i que tracta d'esbrinar la implicació dels serveis secrets turcs (MIT) en les morts, perquè diferents proves apunten en aquesta direcció.

Sakine Cansiz va ser una de les cofundadores del Partit de les Treballadores del Kurdistan (PKK) i va tenir un paper destacat en el desenvolupament del Moviment de Dones Kurdes. Als anys vuitanta, va estar reclosa a la presó d'Amed (Diyarbakir en turc), on va protagonitzar protestes contra la tortura i les pràctiques d'assimilació a les presons turques. La seva companya, Fidan Dogan, va néixer al sud del territori sota control turc, però es va criar a l'Estat francès. Va ser membre del Congrés Nacional de Kurdistan (KNK) i s'ocupava del treball diplomàtic per donar a conèixer la lluita del poble kurd. Leyla Saylemez va ser una de les impulsores del moviment kurd de joves a Europa.

Les tres dones formaven part activa i visible del moviment d'alliberament kurd i destacaven per tenir un paper important en l'organització les dones. Amb motiu dels deu anys del seu assassinat, s'estan preparant mobilitzacions, com cada any, arreu d'Europa, la majoria impulsades per organitzacions de la diàspora kurda. Alhora, diferents col·lectius de solidaritat dels Països Catalans han convocat una manifestació el 7 de gener a les 5 de la tarda als Jardins de Gràcia de Barcelona, per reclamar que s'aturin els atacs a dones kurdes.

Segons Nora Merino, del Comitè de Jineolojî d'Europa, aquests assassinats polítics són un atac directe al principi de connexió entre *dona, vida, i llibertat*: "Totes aquestes dones representaven, amb la feina i la pràctica, la línia d'alliberament de les dones del moviment kurd, per avançar també en l'alliberament dels pobles. Per això reivindicuem els seus noms, vides i anhels; reclamem la fi de la impunitat i treballem per expandir la ideologia d'alliberament que hi ha darrere de les paraules dona, vida i llibertat". ●

Protestes en totes direccions a la Itàlia governada per Meloni

Coincidint amb el canvi de color polític, una onada de mobilitzacions, de Bolonya a Nàpols passant per Roma han fet confluïr a carrers i carreteres el clam per l'emergència climàtica, els drets laborals i les polítiques socials

Alessandro Stoppoloni
Bolonya

Un cartell lluminós en l'autopista de Bolonya anunciava que el dissabte 22 d'octubre hi hauria la possibilitat de problemes en la circulació a causa d'una manifestació. En efecte, el dia anunciat, a la tarda, per uns vials on cada dia passen milers de cotxes, no n'hi havia cap, sinó un riu de gent amb cartells i pancartes.

La manifestació, convocada per alguns grups ecologistes de Bolonya i d'arreu d'Itàlia (com ara Fridays For Future) i per altres entitats com el col·lectiu de la fàbrica Gkn de Campi Bisenzio (Florència), volia posar en evidència la contradicció que suposa la construcció de carrils nous a una autopista que no queda lluny del centre de Bolonya. Però el que podria semblar una qüestió local ha acabat sent part d'una mobilització que té a veure amb aspectes com les condicions laborals i amb el dret a l'habitatge, just en el dia que el nou govern de dretes presidit per Giorgia Meloni acabava de prendre possessió.

Les eleccions legislatives del 25 de setembre han permès que els partits de dreta (Germans d'Itàlia de Giorgia Meloni, la Lliga de Matteo Salvini i Forza Itàlia de Silvio Berlusconi) obtinguin la majoria d'escons al parlament italià i, un cop format el nou executiu, la presència capdavantera dels nous ministeris i altres càrrecs institucionals d'exponents molt lligats a posicions ultraconservadores ha portat moltes persones a percebre la nova situació com un canvi radical de paradigma en el panorama polític italià, tot i que tant el partit de Salvini com el de Berlusconi ja van formar part del govern sortint de Mario Draghi. A més, l'oposició parlamentària, encapçalada per un grup centrista com el Partit Democràtic de Matteo Renzi i Carlo Calenda, i pel Moviment Cinc Estrelles, té una constant tendència a la divisió. Així doncs, l'actual pot semblar una ocasió perfecta perquè el nou govern pugui portar

endavant les seves reformes, com la revisió de la Constitució en sentit presidencialista.

Així i tot, el gir institucional ha coincidit amb una nova fase de mobilitzacions que podria ser un dels obstacles més rellevants a l'acció del govern de Meloni. Mitjançant una organització autònoma, els moviments ecologistes i els que s'ocupen de reivindicacions socials i laborals han entès que cada lluita té sentit si aconsegueix traçar una perspectiva més àmplia.

“Volem una vida bella”

Un dels punts de partida d'aquest plantejament ha sigut el cas de la fàbrica Gkn, dedicada a la producció de components per vehicles. A principis de juliol de 2021, la propietat de la fàbrica va anunciar un acomiadament massiu de treballadors que de seguida van aixecar un campament que fa guàrdia permanent davant de la seu indus-

trial. Va ser el principi d'una lluita per defensar els llocs de treball, però també per formular una nova forma de producció industrial que generi menys impacte mediambiental i que impliqui formes de diàleg amb el territori, també a escala més general. Això ha portat a organitzar manifestacions a Florència i a una difusió de pràctiques de lluita que ha connectat experiències diferents en l'àmbit estatal, amb l'objectiu d'assolir una confluència més àmplia possible. Tot això és el que recull l'eslògan “*Insorgiamo!*” (Ens aixequem!).

La pancarta “Volem una vida bella” era una de les primeres de la manifestació de Bolonya i sembla resumir bé totes les implicacions de la mobilització. Bolonya, ciutat amb tradició universitària, es troba també en una de les regions més productives i riques d'Itàlia. Famosa per la vitalitat de l'activitat estudiantil, en els últims anys, la pressió turística s'ha incrementat moltíssim, i ara trobar un lloguer a un preu assequible s'ha convertit en una empresa àrdua per moltes persones, mentre proliferen les residències privades per a estudiants a preus molt restrictius. A més, tot el pla padà és considerat una de les zones més contaminades d'Europa i la sequera que ha caracteritzat l'estiu encara no s'ha acabat. Els partits de centreesquerra, que governen gairebé sense interrupció des de fa molts anys la ciutat i la regió, sembla que ara tinguin dificultats per enfrontar el context. Al mateix temps, la junta comunal, liderada pel jove alcalde Matteo Lepore, reivindica la “sostenibilitat” com a centre de la seva acció de govern i, paradoxalment, el projecte de l'ampliació de l'autopista forma part d'aquesta línia d'acció política.

“La junta ens diu que l'ampliació ajudaria a fer que el tràfic sigui menys intens, però nosaltres pensem que no farà més que portar encara més cotxes a prop de la ciutat i acabarà sent un missatge que incrementi l'ús del transport privat. A més, encara no se sap quines serien les conseqüències

El 22 d'octubre, una marxa contra l'ampliació de carrils a l'autopista de Bolonya aglutinava el moviment Fridays for Future amb la lluita de la plantilla de la fàbrica Gkn

Manifestació el 22 d'octubre contra l'ampliació de l'autopista d'accés a Bolonya / GIUDITTA PELLEGRINI - NAPOLIMONITOR

d'aquesta obra sobre la salut de la ciutadania que viu al voltant de l'autopista. Ens han dit que el projecte contempla obres específiques per reduir l'impacte ambiental, però no ens sembla que això pugui compensar una presència massiva de cotxes. Ens semblaria molt més útil invertir en l'impuls de transport públic en l'àmbit local", ens diu durant la manifestació un activista Bolonya per la Justícia Climàtica, un dels grups organitzadors de la mobilització. Així i tot, la Junta encara defensa el projecte i, després d'obtenir l'aprovació del consistori, preveu l'inici de les obres pels primers mesos de 2023 i que s'estenguin durant cinc anys.

Mentre les primeres iniciatives del govern de Meloni es concentren en l'àmbit de la justícia i la limitació de festes i trobades no autoritzades, les mobilitzacions no s'han aturat. A Bolonya, els col·lectius universitaris han ocupat uns edificis buits en la ciutat i una residència estudiantil privada per denunciar precisament el problema de l'habitatge, mentre que a la universitat de Roma La Sapienza, després de les protestes contra la presència al recinte docent de dos dirigents dels Germans d'Itàlia, que hi havien de pronunciar una conferència, i que va acabar amb la intervenció de

Col·lectius universitaris han ocupat edificis buits i una residència estudiantil privada per denunciar el problema de l'habitatge a una Bolonya cada cop més abocada al turisme

la policia, les estudiants han ocupat durant alguns dies la facultat de Ciències Polítiques.

De nord a sud

El 5 de novembre, una nova manifestació va aplegar al carrer treballadores de la Gkn i altres col·lectius als carrers de Nàpols per reivindicar el *reddito di cittadinanza*, un subsidi per a les persones amb menys recursos, que el govern voldria -en el millor dels casos- reduir, i per donar suport a diverses

lluites del sud d'Itàlia, tant en l'àmbit ambiental com el social. La manifestació, convocada des de feia temps, va esdevenir també un clam contra la guerra, mentre a Roma, una altra manifestació d'associacions, sindicats i partits per reclamar que s'acabi el conflicte rus-ucraïnès i que s'obri una negociació internacional per aturar-lo obtenia molt més interès mediàtic.

L'endemà de la manifestació de Bolonya, en una de les assemblees obertes d'avaluació, un treballador de Gkn reconeixia que un procés de confluència demana moltes energies. El col·lectiu d'afectades de la planta Gkn ha estat una de les propulsores de les mobilitzacions, precisament quan el futur de la fàbrica es complica cada cop més: una nova propietat no ha presentat encara, després de molts mesos de comprometre-s'hi, un pla industrial i, just un dia abans de la manifestació de Nàpols, ha amenaçat de fer desmantellar el campament de treballadores. Al mateix temps, l'Estat italià no s'ha volgut implicar massa en trobar una solució a aquest conflicte laboral. Les treballadores pensen que aquest podria ser un acte per a buidar la fàbrica i culminar el projecte de tancament començat el 2021. ●

TRABAJO SEXUAL CON DERECHOS

VIRUSEDITORIAL.NET

GILLIAN ABEL Y LYNZI ARMSTRONG
PRÓLOGO DE PAULA SÁNCHEZ PERERA
EPILOGO DEL COLECTIVO DE PROSTITUTAS DE SEVILLA

ESPERANÇA AMB DUBTES ALS POBLES INDÍGENES DE BRASIL

El retorn de Lula da Silva a la presidència és ben vist en general per la població originària, que espera que s'aturi l'ocupació i desforestació sistemàtica dels seus territoris que ha caracteritzat el mandat de Bolsonaro

L'anàlisi de Narubia Werreira

Activista ambiental del poble Iny de Tocantins, el Brasil

Pels pobles originaris del Brasil, les darreres eleccions presidencials han representat una elecció entre la vida o la mort. Amb un 50,9% dels vots a favor de Luiz Inácio Lula da Silva, el diumenge 30 d'octubre, el Brasil votava per les vides indígenes i el seu dret original al territori. L'Informe sobre la violència contra els pobles indígenes del Brasil, impulsat pel Consell Missioner Indígena (CIMI) revela que, durant els dos primers anys de govern de Jair Bolsonaro, els assassinats d'indígenes van augmentar un 61% i hi va haver un creixement del 137% en invasions de territoris on s'assenta la població originària.

Bolsonaro va ser l'únic president des de la redemocratització brasilera que, d'una manera anunciada i incomplint la Constitució Federal, no va delimitar ni un pam de terra indígena i, de fet, va promoure la desforestació il·legal i que la indústria minera ocupés aquests territoris. A contracorrent de la preocupació mundial per l'escenari desolador de l'emergència climàtica, el candidat derrotat a les urnes representava una amenaça directa per al clima global.

L'informe de la FAO "Govern forestal per part de pobles indígenes i tribals", elaborat en col·laboració amb el Fons pel Desenvolupament dels Pobles Indígenes d'Amèrica Llatina i el Carib (FILAC), confirma definitivament la rellevància del rol dels territoris indígenes per mitigar el canvi climàtic i protegir la biodiversitat. El document, que analitza més de 300 estudis publicats sobre el tema, assegura que les poblacions indígenes eviten entre 42,8 i 59,7 milions de tones mètriques d'emissions de diòxid de carboni cada any al Brasil, Colòmbia i Bolívia que "equivalen a deixar fora de circulació durant un any entre 9 i 12,6 milions de vehicles". Així, per a bona part de la població originària,

la del 30 d'octubre va ser una elecció a favor dels fills de les selves, un crit dirigit al món per posar de manifest que les vides i els territoris indígenes són fonamentals per al manteniment de tota la vida a la Terra, que inclou no només la vida humana, sinó la de la fauna i la flora autòctona.

El president que el Brasil i el món deixaran enrere a partir de gener no només s'ha mostrat del tot insensible als drets humans de les poblacions no blanques del país, sinó que va fixar com a objectiu el desmantellament de les polítiques que les defensen,

En el primer mandat de Lula ja es va iniciar l'incompliment de la Constitució pel que fa a la delimitació de territoris indígenes

amb un esforç sistemàtic per debilitar l'Agència Nacional de Protecció dels Drets Indígenes (FUNAI) i la Secretaria Especial de Salut Indígena, organisme responsable del sistema de salut de la població originària a tot el territori. Davant d'aquest escenari, més que escollir Lula, es feia necessari treure Bolsonaro del poder.

Però el vot per al líder del Partit dels Treballadors (PT) també es deu al fet que la població més empobrida del Brasil recorda projectes destacats impulsats durant el seu anterior mandat presidencial, com les quotes d'accés a les universitats públiques per a població negra i indígena o els programes "Luz para todos" i "Mais médicos", que van facilitar l'accés a

subministrament elèctric i a l'atenció mèdica a qui històricament se li havia negat. Tanmateix, la població indígena també recorda el Programa d'Acceleració del Creixement (PAC) amb projectes extractivistes invasius com la instal·lació de la hidroelèctrica Belo Monte, l'inici del debilitament de la FUNAI i el retard en el compliment de la Constitució pel que fa a la demarcació de les terres indígenes.

Les organitzacions indígenes que l'any 2013 es van trobar a Brasília per protestar contra el que van anomenar la "Dilmasacre", tenen molt present que Dilma Rousseff, successora de Lula en la presidència, va fer demarcar menys terres indígenes que els seus predecessors. Així doncs, el vot indígena favorable a Lula va ser, més que un vot de confiança, un vot que pretén donar una nova oportunitat al PT per reparar els defectes i millorar els èxits.

Amb tot aquest context, la mobilització de les comunitats originàries durant la campanya electoral s'ha d'interpretar com una acció d'autodefensa. Tot i els assetjaments i atacs electorals perpetrats per polítics, empresaris i treballadors rurals partidaris de Bolsonaro, el dia 30 d'octubre, a les urnes, va tenir lloc una molt majoritària aposta pel candidat de l'oposició. L'elecció de Lula da Silva va ser celebrada, doncs, des de racons aïllats de l'Amazònia fins a barris dels cinturons de misèria de grans ciutats poblats per indígenes desplaçats dels seus territoris. La promesa de la creació d'un Ministeri dels Pobles Originaris de Brasil, que serà conduït per una persona indígena, entusiasma a tots aquests sectors. En el compliment d'aquesta promesa de Lula viu en part de les esperances de moltes comunitats que, així i tot, saben que la resistència continua més enllà dels esquemes electorals. ●

/ VICTOR SERRI

Flamenc al compàs

En la societat postmoderna marcada per l'individualisme, el desarrelament i la fragmentació, la cultura flamenca es reivindica com un entorn que encarna l'anhel de la tornada a la comunitat

Mariona Longarón Ropero

Diuen que un flamenc sempre ha estat acompanyat. Que, malgrat ser pobre, que segur que ho ha sigut, ha compartit el poc que tenia amb els seus iguals, els seus amics, la família, el clan. Un flamenc sempre reconeix a un altre flamenc i, encara que no s'hagin vist mai, no dubten ni temen relacionar-se per tocar junts. És instantani, necessari. Hom imagina que s'ha criat envoltat de gent, com vivien abans: mare, pare, germans i germanes -en plural, evitant la barbàrie de ser fills únics-, tiets, cosins, l'àvia... Tots en una mateixa casa, petita, compartint llit si fes falta, on ressona "éramos pocos y parió la burra". Mengen junts i en els seus diumenges existeix la sobre-
taula i els artells, ben aspres, marca de treballador que coneix la vida, repiquen sobre la fusta mentre algú s'anima a cantar. I dins d'aquesta realitat on creus que viuen, aquella que quasi expliquen les llegendes, reconeixes el teu propi buit: menjar a soles, treballar a soles, projectar a soles perquè l'autosuficiència ens ha fet fortes, resolutives i lliures. La intimidació de saludar al flamenc de la festa que, amb tan sols la seva presència, ja ocupa tota la sala, perquè el seu món és de tothom i no

es reparteix en petits cubicles individuals d'oficina. Entra i ho posseeix tot, amb la seva gràcia, *su ahe*, la seva picardia poca vergonya i sempre simpàtica.

Aquesta descripció del flamenc pot ser més o menys encertada, però vet aquí el toc de gràcia, el dubte màgic, que ens regala la idealització de les coses. El que és distant, que ens queda lluny en espai i temps, sempre arriba modelat com la paraula viatjant en el joc del telèfon. Apropant-nos-hi, Gerardo Núñez, figura referent de la guitarra flamenca actual, descriu el compàs com allò que "ens permet navegar junts, que fa que el flamenc deixi de ser un art individualista per convertir-se en una explosió de sensacions vitals d'un grup".

L'atracció que provoca el flamenc l'entendem a l'instant quan ens posem a analitzar el nostre present. En paraules de la filòsofa Marina Garcés al llibre *Filosofia inacabada* (Galaxia Gutenberg, 2016), ens regeix un nou alfabetisme social a conseqüència "d'una civilització amenaçada per la saturació de la informació i la segmentació del coneixement". Potser així, vivint un moment social on l'individu sembla perdut en aquest excés d'infor- »

» mació, regal de la postmodernitat, la tradició, la comunitat i les músiques d'arrel s'han obert pas entre la gentada, arribant a l'esclat final de la tortuosa catifa vermella.

Com en el Romanticisme, corrent d'excessos estètics i passionals, amb la recuperació del folklore, el que és autòcton es presenta avui com l'àncora necessària per sentir seguretat enmig de la marea. Però la tradició no pot ser clàssica, ha de portar amb ella el concepte d'originalitat romàntica que sempre ve donat amb quelcom innovador. Quasi de forma evident, la tradició dialoga amb la tecnologia, en una època on els progressos tecnològics van més de pressa que la capacitat humana d'assimilar-los. Així, l'electrònica i el flamenc es donen la mà i no només s'entenen sinó que es complementen.

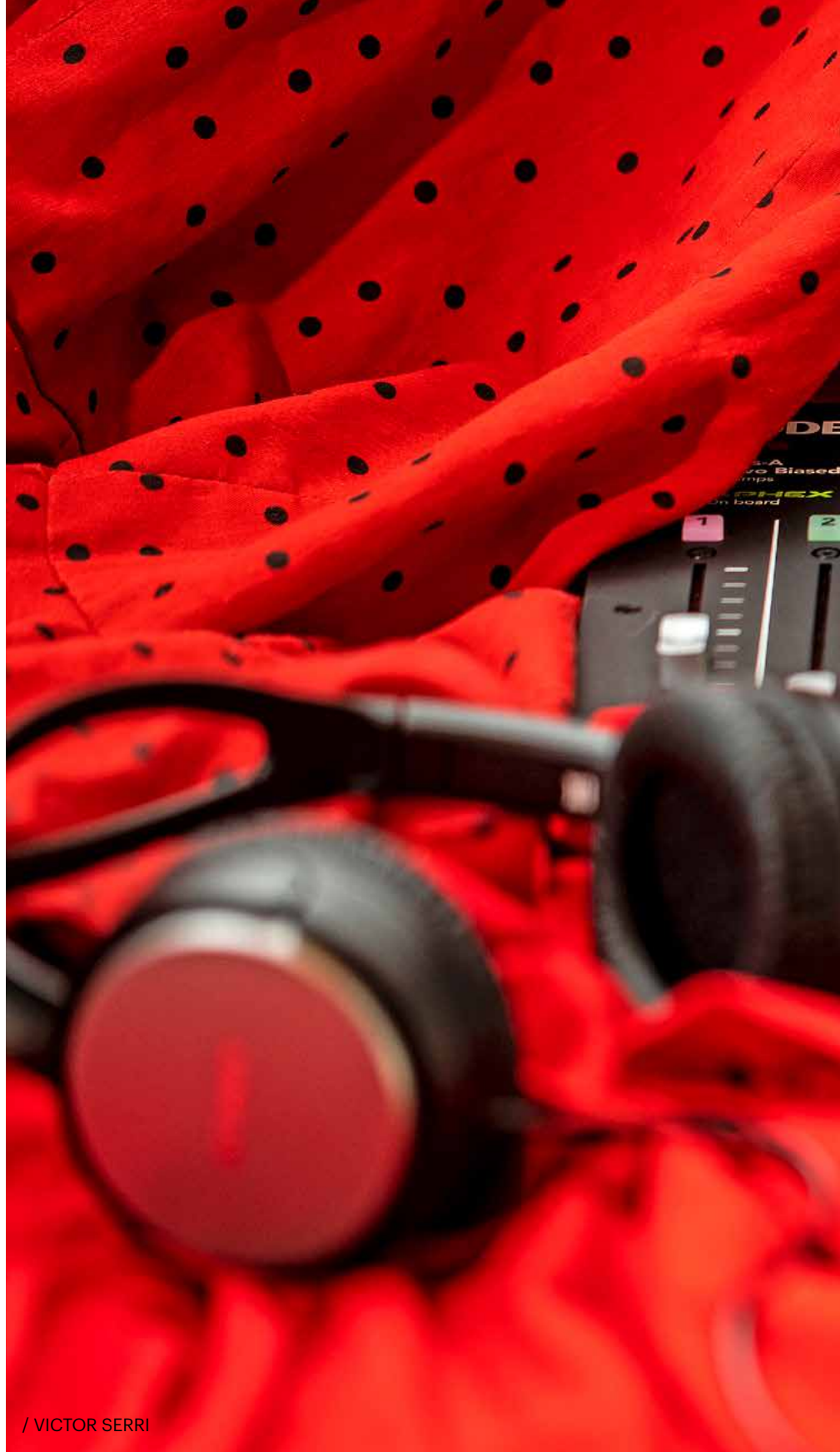
“Malamente” o l'esteticisme de la nostàlgia

Aplicant-ho a un exemple, desglossem un dels molts motius que ha provocat el fenomen de “Malamente”: Rosalía, recollint imatges de l'estètica quinquè, herència de cineastes com Eloy de la Iglesia. Res no que no s'hagi escrit ja sobre la ressorgida romantització del quinquè que van començar artistes com Jarfaite o Cecilio G. i que ha portat a un altre nivell el *monarca* C. Tangana. Mentrestant, tota una generació d'adolescents, amb la distància de no haver viscut el Besòs dels setanta i vuitanta, veuen a El Madrileño atractiu, autèntic, real.

Al videoclip de “Malamente” de Rosalía trobem cadires de platja, toreros, creus, processons i flors de plàstic dels anys seixanta i setanta; texanes i xandalls d'acetat dels vuitanta i noranta; noms en cursiva, cotxes tunejats i carreres de motos dels 2000. Una bossa plena d'elements que defineixen l'extraradi espanyol de les últimes dècades. Presa la distància, resulta nostàlgic i desproveït del sentiment agre que provoca la falta de mitjans, la misèria i una societat sumida en la ideologia franquista, violenta i masclista, amb rostolls d'una eterna dictadura. Amb la distància, tot pot tornar-se estètic, referent, inherent a la nostra identitat i el nostre passat. Com l'efecte del sublim en Kant, veient una estrepitosa tempesta a través del vidre, embolicades en la nostra pelfada manta, segures en la distància.

L'atracció vers “Malamente” pren la catarsi definitiva en l'artifici que sempre implica l'art, construït gràcies als ulls d'un director de fotografia excel·lent, amb els mitjans tecnològics i el bagatge cinematogràfic amb els quals compta. Per mitjà d'un vestuari estudiat al mil·límetre, determinat per tops i xandalls de cintura alta i gràcies a una coreografia que pot combinar el krump -el nou ball de carrer estatunidenc-, el dancehall de Jamaica i el flamenc. I enmig d'aquesta anacronia, apareix un skater al parc, vestit de natzarè i amb la penitència punxant inserida a la taula. I la creu, més estètica que espiritual en una societat on es creu en tot i en res, altiva amb el cel de fons, però tunejada amb grafitis i adhesius d'alguns col·lectius de l'urbs.

Com amb el Romanticisme, el que és autòcton es presenta avui com l'àncora necessària per sentir seguretat enmig de la marea

/ VICTOR SERRI

El subjecte percep aquesta àncora, aquest jo pertanyent a aquesta societat, perquè l'àvia té aquest cobretaula i el Crist crucificat, al més pur estil del barroc velazquià, i el cosí gran feia *botellón* a la Rabassada, allà on, en una corba, va perdre la vida un amic seu ionqui. Tanmateix, també percep la moda, estètica i tendència de la seva actualitat, que dialoga a la perfecció, que considera herència i suma. Un efecte irresistible, una explosió de *correspondències* de Baudelaire amb els seus símbols i correlacions que, de sobte, fa de l'imaginari flamenc i el lema *Spain is different* el guia més desitjat de la festa.

El tros de pa compartit com a imaginari

“L'arrelament és, potser, la necessitat més important i la més ignorada de l'ànima humana. Un ésser humà té una arrel per la seva participació real, activa i natural en l'existència d'una col·lectivitat que conservi vius certs tresors del passat i certs pressentiments de l'esdevenidor”, va dir la filòsofa francesa Simone Weil a *L'arrelament* (Edicions de 1894, 2016). Paraules que reforcen l'atracció del flamenc en l'anhel de tornar a la comunitat, el desig d'una generació atomitzada en possibilitats i múltiples punts de vista per a la qual la importància habita en la llibertat i la necessitat d'expressar-se, més que en el contingut expressat. Jovent estressat i perdut en una societat veloç i freda que agafa torticollis de mirar enrere, refregit rere refregit, com s'ha fet sempre: una versió curiosa de l'àngel de la història de Walter

Benjamin. “El desig profund de pau explica la força de la casa (la recordada, la somniada i la real)”, diu el pensador Josep Maria Esquirol en *La resistència íntima* (Acantilado, 2015). La casa, compartir un tros de pa i asseure’s juntes a taula apareix com el desig més anhelat de la humanitat. Aquí s’alça la porta, oberta de bat a bat, de l’imaginari del flamenc que, malgrat la seva actualització electrònica, sempre serà música d’arrel. Un gènere musical nascut enmig de la pobresa, el poble i l’espai festiu d’una comunitat que troba la felicitat en aquest tros de pa compartit, mentre en els ostentosos palaus ploren atrapats en el llençol de l’existencialisme.

Kevin Lisbona, guitarrista de Sant Andreu (Barcelona), directament no creu que el flamenc sigui un gènere musical, sinó un moviment social. Que, per això, “l’acadèmia et donarà eines, però mai t’ensenyarà flamenc. Et poden explicar la història de Berlín a classe, però mai viuràs el que es va sentir en veure caure el mur”. El flamenc esdevé un concepte, un imaginari que va més enllà de la teoria d’un gènere musical i que actua en la relació, en els sentiments i expressions trobats, entre persones amb unes mateixes vivències.

Un llenguatge col·lectiu

Al seu torn, Ramón Piñas, *El Tato*, descriu el seu aprenentatge del cante d’una forma semblant: “Observant, cantant a totes hores, de festa en festa, guanyant-me la confiança d’aquells que ja cantaven, amb molt respecte... Es veien amb el deure de ser

els meus mestres”. Així, en anades i vingudes al barri de Sant Roc, a vegades aplaudit i a vegades amb un “avui no has cantat gaire bé” per resposta, aquest cantaor del barri barceloní del Poblenou va rebre un aprenentatge de caràcter social en l’acceptació dins d’una comunitat i amb l’enteniment d’un art tot vivint la tradició que l’envolta.

“El flamenc es distingeix d’altres tipus de música, però també s’assembla a altres com el tango. Són arts que interpreten expressions humanes”, segueix Kevin Lisbona al telèfon, que no es considera flamenc, però sí tanguero. El tango es canta quasi parlat. Així mateix, com el cante flamenc pot semblar un lament (*ay, ay, ay*) o un crit de celebració i acceptació (*jarsa!, jole!, ¡vamo allá!*). El *quejío* és quasi una interpretació del dolor punyent que sent un flamenc en viure les diferents problemàtiques de l’existència humana: la pèrdua, el rebuig, la discriminació, la traïció... “*Yo cojo la puerta y me puedo ir*”, canta El Tato. El flamenc és la seva forma d’expressar-se i té un cante per a cadascun dels moments conflictius de la seva vida. “M’ha ajudat a treure coses que d’una altra manera no podria treure, perquè jo no soc poeta”.

I al final, potser és això. La idea d’un llenguatge col·lectiu a partir del qual ens comuniquem amb el món i que, en la seva absència, ens perdem en la marea d’expressions actual. Llavors, l’atracció de l’imaginari flamenc és donada per una aparent veritat absoluta de trobar la felicitat en la comunitat i la tradició. Potser és per aquesta bella i enyorada senzillesa que arranquem a plorar quan es trenca una veu per buleries. ●

malal·letra

El senyor de les caques

El relat de Mònica Ortega Vives

El senyor de les caques ens tenia boges. Feia tants mesos que contemplàvem les quartilles enrevoltades en forma de paperina i clavades a les bonyigues dels gossos... Cada matí en anar a l'escola la meva filla i jo les assenyalàvem: Mira mare, aquí n'hi ha una, i una altra, i mira. Dia rere dia ens preguntàvem, qui serà?; i ens sorpreníem: quina cura, cada dia encastant quartilles, o bé grogues o bé rosades, a les *mumfles* perquè la gent no les esclafés amb les sabates i se les emportés de record a la feina o, pitjor encara -deia la meva nena-, a l'escola.

Serà una sola persona? Farà ella mateixa les còpies de les quartilles? Què hi dirà a les quartilles-paperina? Perquè cap de les dues ens imaginàvem agafant-ne una i obrint-la; la sola idea de la fortora ens feia venir basques.

Però vet aquí que un dia, tot just havent deixat la meva filla al col·legi el vaig veure: era un home petit que sortia d'un pati a prop de casa nostra abillat amb un pal, una galleda i un grapat de quartilles sota el braç. No vaig poder evitar seguir-lo i fixar-me com, amb el pal, al qual hi havia afegit una punxa, anava recollint papers i plàstics del terra i els dipositava dins de la galleda. De manera ràpida i eficaç es desplaçava pel carrer netejant-lo, i quan detectava una caca, txas! Hi enrotllava una quartilla sense parar esment en si l'agafava rosa o groga.

Vaig tornar a casa amb la sensació satisfactòria d'haver descobert el misteri. Però de sobte em vaig sentir desagradida, hauria d'haver-m'hi acostat i dir-li que moltes gràcies, de part nostra i de les nostres soles de les sabates, sobretot de les d'estiu. Hauria hagut de donar-li la mà franca, més enllà que a mi no m'agradi donar la mà a desconeguts que claven coses a caques de gos.

Però no ho havia fet i potser trigaria mesos a tornar-me'l a trobar. Així que vaig agafar un paper preciós que tenia, un

d'aquells amb flors i fulles enganxades, fet a mà, i li vaig escriure el següent:

Moltes gràcies per avisar-nos a tots els veïns i les veïnes d'on hi ha caques de gos, espero de cor que siguin de gos. Gràcies per evitar-nos el tràngol d'haver d'arribar a la feina, o pitjor encara, a l'escola, amb la fortora enganxada als peus o les sabates. Moltes gràcies, Senyor Veí! Fa vostè una feina necessària.

Vaig posar això amb lletra prou gran per si l'home no hi veia gaire, ja que tenia una edat. Orgullosa de la meva nota i d'haver-li posat majúscula a *Senyor* i a *Veí*, i d'haver ressaltat la paraula *necessària*, vaig doblegar la nota i em vaig dirigir cap al petit pati que portava a casa seva. La barrera estava oberta un badallet, així que, tot empenyent-la, hi vaig accedir. Hi havia dos portals, a dins, però en un se sentia la remor d'un bebè plorant i vaig assumir que seria l'altre. Amb cura, vaig deixar la nota a l'esglaó de l'entrada i vaig sortir a poc a poc. En aquell moment i tot just al llindar de la porta del Senyor Veí, un gran danès va deixar anar una cagarada gegantina i calentona, en forma de coca bamba, el seu propietari em va ulla i, mesurant la meua poca feresa, va passar olímpicament de recollir-la. Al cap d'un instant vaig sentir algú que xisclava:

-Eh! Eh! Què és això?

I davant de la meua perplexitat el Senyor Veí va sortir de la seva porta i va clavar la meua nota de paper, fet a mà amb fulles i flors seques, al bell mig de la cagarada encara fumejant. ●

/ MILAN CAIL

ressenyres

La història dels homes

ASSAIG

El hombre prehistórico es también una mujer

Marylène Patou-Mathis

Traducció: Maria Pons Irazazábal

Lumen, 2021

364 pàgines

Ivan Gordillo

L'autora de *El hombre prehistórico es también una mujer* fa un llarg repàs de l'origen d'aquesta visió misògina des dels textos canònics de les grans religions fins al segle XV amb la caça de bruixes. A partir del segle XVII es parla de la "naturalesa femenina" per justificar el rol assignat a les dones. Una visió que arriba ben bé fins als anys vuitanta, quan diverses antropòlogues comencen a qüestionar l'androcentrisme de la disciplina i rebaten la legitimitat de la dominació masculina basada en aquesta concepció. Els seus treballs tracten de les condicions d'aparició de la desigualtat entre els sexes segons els contextos sociohistòrics: canvis en els modes de producció, aparició de les elits i de les classes. Cent anys després dels treballs de Friedrich Engels que analitzaven el sotmetiment de les dones des del punt de vista de les relacions socials, que podien variar al llarg de la història, es va reafirmar la idea de l'existència d'una igualtat entre homes i dones en certes societats caçadores-recol·lectores.

Marylène Patou-Mathis, investigadora del Centre Nacional d'Investigacions Científiques francès, denuncia que molts dels mites sobre l'home prehistòric no tenen base científica. Cada vegada apareixen més indicis en la direcció contrària: la participació de les dones en la caça, el fet que moltes *artistes* fossin dones, que en moltes comunitats la figura de la cap fos una dona o que hi haguera dones guerreres, són alguns dels exemples que combaten la idea segons la qual la dona se centrava en les activitats domèstiques o d'assistència i se subestimés la seva importància en l'economia. ●

Publicitat

25 anys

PALAU ROBERT
Catalunya en valor

CRIMINS
L'EXPOSICIÓN

POSEM LLUM A LA FOSCOR

Fins al
10.04.2023
Entrada lliure

Col·labora:

Comaració Catalana de Mitjans Audiovisuals SA

3 CATALUNYA RADIO

Generalitat de Catalunya

PALAU ROBERT
Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091
palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

f t y i

/ HANNAH
CAHUÉPÉ

“Aragó està colonitzat, però encara queden ‘indis’”

Àlex Romaguera

Chorche Paniello, activista sociocultural

“Soc altaragonès pels quatre costats”. Així es defineix Chorche Paniello, fill d’unes comarques que han quedat escombrades per l’agroindústria i el monocultiu turístic, un model de negoci que ha engreixat l’oligarquia i que ha provocat el despoblament de municipis on es vivia una identitat arrelada al camp i a la llengua pròpia, l’aragonès. Nascut a Montsó (el Cinca Mitjà) l’any 1967, Paniello acumula una llarga trajectòria en defensa d’aquesta realitat que es resisteix a desaparèixer. Va ser el primer regidor de la Chunta Aragonesista del seu municipi i candidat per la coalició Unidas Podemos-Alt Aragó en Comú en els comicis al Senat espanyol de 2019. Però, per si alguna cosa és conegut aquest activista és per la seva defensa del poble sahrauí i l’impuls de la fira Replega, per mitjà de la qual difon la riquesa cultural i les lluites emancipadores que sempre han existit a la nació aragonesa.

D’on surt la teva implicació amb la cultura i els moviments socials d’Aragó?

Jo soc de Montsó, un dels pocs municipis de l’Estat que el 1978 van comptar amb un alcalde del Partit Comunista. Això em va fer acostar a un entorn polític en el qual també vaig conèixer la CNT i altres col·lectius d’esquerrers. I, alhora, descobreixo que al petit poble de la meua mare, Estadella, a la comarca del Somontano de Barbastre, a Osca, es parla aragonès amb absoluta normalitat. Gràcies a aquest fet, anys més tard vaig fundar Nabata, la primera escola privada de llengua aragonesa de Montsó.

A l’Alt Aragó s’ha imposat un model de desenvolupament que ha malmès el territori. Això ha anat en perjudici de la identitat aragonesa?

Completament. Amb els nostres recursos, Montsó tornaria a ser aquella ciutat que, amb la industrialització dels anys seixanta, va atraure famílies de la Ribagorça i altres comunitats mentre l’aigua feia funcionar les fàbriques i el tren cohesionava el territori. En canvi, a força d’exportar aquests béns, la província ha quedat a mercè de les elits econòmiques que, lluny d’afavorir la cohesió social, utilitzen grans extensions per escampar parcs edílics, pantans i macrogranges. Només cal veure l’impacte que això ha provocat a Samianigo, Sarinyera i altres localitats de l’Alt Gállego o el Cinca Mitjà.

Ha quedat un territori despersonalitzat?

Som víctimes de l’Espanya buidada i, a l’Aragó, buidada en relació amb les grans ciutats que, a més d’espolar-nos, retenen els joves que hi arriben per estudiar. Saragossa, amb 700.000 habitants, concentra la meitat de la població aragonesa, i la segona ciutat amb més aragonesos ja és Barcelona. És un fet agreujat per un model econòmic que prioritza les grans infraestructures, com el tren d’alta velocitat, en detriment dels serveis i el transport de proximitat. La nostra batalla és aconseguir una línia de rodalia que connecti Barbastre amb Tamarit de Llitera a tra-

vés de Castelló Sebolter, Selgua, Montsó i Binèfar. És fonamental si volem cohesionar de nou el territori i donar més opcions al jovent, que tendeix a instal·lar-se a la capital davant de la manca d’oportunitats.

No obstant això, a l’Alt Aragó hi ha experiències de repoblament molt interessants.

N’hi va haver un centenar que, en la seva majoria, s’orientaven a l’habitatge. Ara en queden sis o set. Tot i ser poques, demostren que Aragó té possibilitats de sortir-se’n si aposta per l’agricultura, la ramaderia i les activitats productives basades en la justícia social. Només cal ajudar a qui vol tirar-les endavant.

Des de l’àmbit institucional no es fomenta un model sostenible?

El problema rau en el fet que, tant el PP, com el PSOE com el Partit Aragones Regionalista (PAR), són maquinàries electorals que, des de les diputacions, manegen una gran quantitat de diners. Es disputen l’hegemonia amb un discurs espanyolista que menysté la diversitat del país i que ha instaurat una casta política que actua a imatge dels antics senyors caciquils. De moment, no s’entrevé cap projecte rupturista, perquè la Chunta Aragonesista (CHA) s’ha acompanyat en el poder i noves formacions, com Puyalón de Cuchas, l’organització juvenil Purna, el Sindicat Obrer Aragones (SOA) o Estat Aragones no tenen implantació més enllà de la ciutat de Saragossa.

Així doncs, on és l’alternativa que ha de revifar la identitat aragonesa?

Es troba en la cultura popular, on moltes colles reivindiquen l’aragonès, i la nova generació de solistes i bandes musicals que, seguint les petjades d’Ixo Rail, Skabeche o El Corazón del Sapo, també creuen en l’idioma. Tanmateix, al costat d’aquests moviments, calen polítiques que permetin al poble aragonès empoderar-se de nou. I això demana infraestructures que afavoreixin el progrés i ens reconnectin com a nació. Aragó està colonitzada, però encara hi ha indis. ●

“La segona ciutat amb més aragonesos, després de Saragossa, és Barcelona”